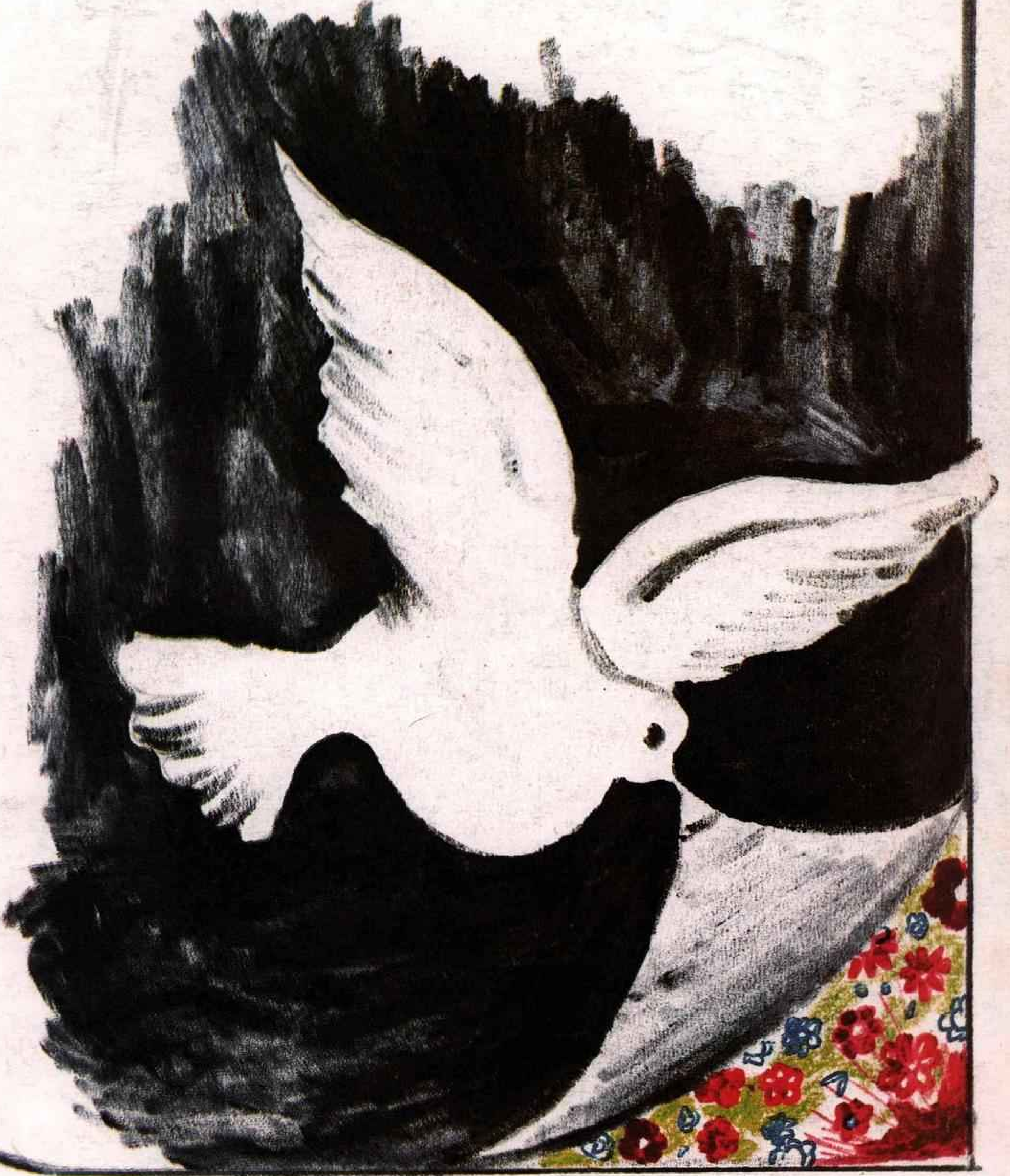
TOHUM

Sanat ve Edebiyat dergisi

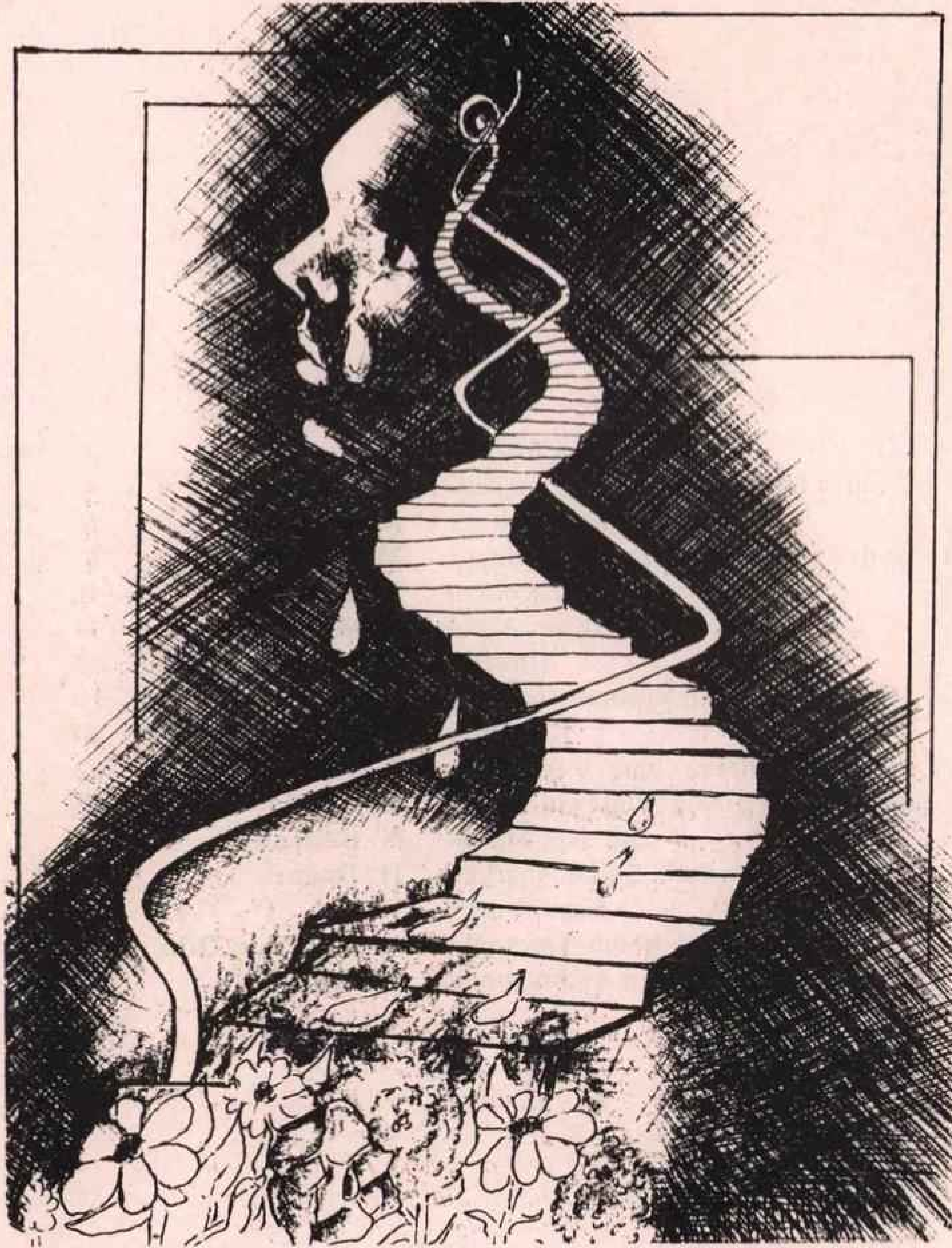
Eylül 86 Sayı: 1 3 DM

Zeynel

Bu Sayıda

Tohum Ekim 1986 Sayı 1 **Sorumlu:** Veli Genç Rinkbysuâgen 89/004, 16374 Fpânga Schweden **Yazışma adresi:** M. Kıyal Postfach 10 11 92 5000 Köln 1 Deutschland

"...Yaşamımız hasretlikler, acılar, yokluklar ve gözyaşlarıyla geçsede, o son basamakta arkamıza baktığımızda, geleceğin temel taşı çocukların güneşte top oynadığı, çiçeklerle donanmış bir dünya göreceğiz. İşte o zaman 'yapabildiklerimin tümünü yaptım. Bundan sonra yaşamım başka insanların yaşamına yük olacaktır. Ben fazlayım' diyerek yaşamımı noktalamak zor olmayacaktır.

"Ama henüz yaşamamız gerekir. Yapacaklarımızın tümü bitmedi..."

Sağmalcılar
16 Mayıs 85

ÇIKARKEN

Bu dergi, ülke içinde ve ülke dışında sanatla uğraşan insanların, demokrasi ve bağımsızlık isteyen, insanın insan tarafından sömürüsüne karşı çıkan insanların, sanat ürünlerine sayfalarını açacaktır. İnsan ruhunun güzelliklerini, insanlığı daha büyük güzelliklere götürmeye hizmet edecek, güzelliklerini halka sunmaya çalışacaktır. Bu sanat dergisinin çizgisi, her türden emperyalizme ve modern revizyonizme karşı bir çizgidir. Bu dergi, bağımsızlığın ve demokrasinin tutarlı, ateşli savunucularını sayfalarına çekmeye özel bir önem verecektir. Afganistan'ın bağımsızlığı savunulmadan Nikaraguan'ının, El-Salvador'un bağımsızlığı savunulamaz. Kamboçya ve Eritre'nin bağımsızlığı savunulmadan Filistin ve Kürdistan'ın bağımsızlığı savunulamaz. Devrimci sanat, tutarlılıktan ve onurdan yanadır. İkiyüzlülüğe ve uşaklık ruhuna karşıdır. Devrimci sanat, bağımsızlığa, demokrasiye ve özgürlüğe aşıktır. Bir başka ülkenin işçilerinin mücadelesini destekleyen, ama öte yandan Polanya'da milyonlarca işçinin mücadelesine karşı çıkan bir anlayışa temelden karşıdır.

Bu dergi, Türk ve Kürt edebiyatının basılmış yeni eserlerine eleştirel bir gözle yaklaşacak, onları olumlu ve olumsuz yanlarıyla okurlarına tanıtacaktır. Edebi makalelere, öyküye ve şiire ağırlık verecektir. Dar gurupçu anlayıştan uzak duracak, kuru, slogansı, hamasi politikanın aracı olmayacaktır. İnsanlığın görkemli bir yürüyüşü vardır. Büyük Alman ozanı Schiller'in deyimiyle "tüm hesapların silineceği ana kadar" sürecek görkemli bir yürüyüşü... İşte sanat, bu görkemli yürüyüşün silahlarından sadece birisidir. Kimbilir belki de insanlığı en çok celbeden, aşık eden silahlarından birisi...

Bu dergi, tüm olanaklarını zorlayarak ayda bir çıkışını sürdürmeye çalışacaktır. Hiç kuşku yok ki bunun yaşaması bir tek şeye bağlıdır. Okurlarının sıcak ilgisine, desteğine...

Çıkarken, Ozanlara, öykücülere, mizahcılara, eleştirmenlere ve sanatın diğer neferlerine merhaba diyoruz, bir büyük MERHABA!

Bu derginin sayfaları, insanlığın kurtuluş davasına yürekten bağlı, her onurlu sanatçıya açıktır. □

Şiirin Doğuşu ve Gelişmesine Dair

M. Oruçoğlu

İnsanlığın en büyük "devrim"i, ard ayaklarının üzerine dikelmesi ve ön ayaklarıyla işe yönelmesidir. Kim bilir bu belki de evrendeki tüm organik hayatın en büyük zaferidir. İnsanoğlu çıplak, kocaman, kıllı ayaklarını küreye basıp da gökkubbeye doğrulduğunda, yani ön ayaklarıyla işe koyulduğunda şiir denilen şeyi çok ilkel biçimiyle, yalın çığlığımsı bir halde söylemeye başladı. Ön ayaklarının el haline gelmesiyle birlikte filizlenmeye başladı şiir. İnsanoğlu toprak denilen o ılık, ıslak ve doğurgan varlığın üzerinde oturdu hep. Güneşin ve ayın doğuşunu, yükselişini ve batışını seyretti. Bitkilerin, çiçeklerin, böceklerin envai çeşit renklerini, kıpırdayışlarını, fısıldayışlarını seyretti. Doğanın tüm seslerini ayrıca en güzel seslerini-bülbülü, kanaryayı, karatavuğu vs. dinledi. Düşündü. Toprağın nabzını dinledi. Toprağa, sulara ve ateşe aşık oldu. Eşitliğin ve özgürlüğün doğal dünyasında yürüdü. Hayatı değiştirdikçe şiiri güzelleşti. Toprağı işlemeye başladı sonra. Daha bir aşık oldu ona ve dolayısıyla yaşama. İnsanoğlu belki de ilk kez o zaman kavradı ölümün bu kadar kalleş ve korkunç olduğunu. Gılgamış'ı ölümsüzlüğü aramaya gönderdi. Gılgamış'ın başarısızlığı, hüzün ve acının şiire daha büyük ölçüde girmesini beraberinde getirdi. Sümer şiiri yada destanı, Sümer üretiminden, Sümer hayat tarzından doğdu. Ve Tevrat'a kaynaklık etti. İnsan denilen yaratık, Tevrat'ta Gılgamış'ın yenilgisini kabul etmedi, ölümsüzlüğü savundu. Kalbin kısa bir duruşundan sonra görkemli bir hayat yarattı ve adına cennet dedi. Tevrat, o dönem insanlığının bilinç ve hayal dünyasının doruk noktasıydı. Düzyazı biçimine rağmen şahane bir şiir abidesiydi. İnsanoğlunun kendi bilincindeki ve ruhundaki güzellikleri secde edilecek bir fetiş haline getirmesiydi. Doğanın güzelliklerine ve toprağın bereketine fena halde aşıktı. Ama henüz ateşin değiştirici kudretini ve parlak geleceğini göremeyecek durumdaydı. Doğanın en şaşaalı biçimine cennet, ateşin en kahredicisine cehennem dedi. Adem'i topraktan yarattı şeytanı ateşten. Ve şeytana dediki git onu tanı, o'na itaat et. Şeytan haklı olarak isyan etti. Beni ateşten onu topraktan yarattın, nasıl olur git ona itaat et diyebilirsin. Kim bilir belki de şeytanın isyanı, toprakta çalışan ilk kölelerin toprağa ve toprak sahiplerine karşı duydukları derin kinin bir simgesiydi.

Sınıflı toplum, acı ve hüzünün yanında, şiire geniş ölçüde isyan duygularını ve derin cennet özlemini de soktu. İnsan ruhunun incelmiş, derin anlamlı güzellikleriyle köle sahiplerinin kılıç ve pranga dünyası çatıştı. Ezop'un köle sahiplerince uçurumdan aşağı atılmasının bu bakımdan bir anlamı vardır. Öte yandan kavimler arasındaki bitip tükenmez savaşlar, şiire geniş bir manevra alanı ve zengin konular sundu, soluğunu güçlendirdi onun. Şiirin tüm insanlığı büyüleyen mavi renkli Homeros güneşi, tuncun tunçla çarpıştığı, insan bilincinin ve ruhunun doğurgan bir sancıyla zonkladığı ve kendisini topyekün bir sınav arenasında bulduğu kahramanlık çağının en parlak döneminde doğdu. Homeros'un İlyada ve Odise'si kahramanlığın ışıltılı bir dille baş-

tan sona methiyesidir. Şiirin en tutkun olduğu ve en nefret ettiği özellikleri Homeros kahramanlarının şahsında görebiliriz. İlyada ve Odise kahramanlarının karekter kiliminde, ateşi tanrılardan çalarak insanlığa veren Promete'nin eşsiz direnişinden renkler görebiliriz. Agias ahırlarını büyük bir sebatla temizleyen, cinnet getirerek çocuklarını öldüren emekçilerin atası Herkül'ün eşsiz sabır, fedakarlık ve gücünden renkler bulabiliriz. Bugün bile, kadirbilirlik, sabır, bağlılık ve aşk deyince aklımıza Odise'nin karısı Penelope geliyor. Bunun yanında alçaklığın, öfkenin, kurnazlığın ve soysuzluğun alasını da bu destanlarda bulabiliriz. İnsanlığın, Homeros şiirinin kahramanlarını sık sık hatırlaması, unutamaması boşuna değildir. Hemeros şiirinde tunç ile kanın sesi ön plandadır. Ama Antik Yunan şiirinde bir de Sapho'nun temsil ettiği çizgi vardırki, şarap renkli parlak denizin mırıltısını, çıplaklığı, ince hüznü ve aşkı tüm içtenliğiyle onda bulabiliriz. Amansız fırtınaların pırlanta gözlü çocuğu Odise'nin büyülü denizi, bu şiirlere kendi sıcaklığını, billur maviliğini ve kokusunu katmış gibidir. Bu şiirler, Lesbos'un bakır saçlı kadınlarının dayanılmaz özlemlerinden, hırslarından ve saflıklarından damıtılmış damlalar gibidir. Biz bu güzelim lirik şiirlere, Akdenizi ufuk çizgisinde öpen, yani ebemkuşağının ötesinden adalara kırmızı kırmızı gülen güneş babanın şiirleri de diyebiliriz.

Roma şiiri, Antik Yunan şiirine ve destanlarına dayanarak yükseldi. Ama Sümer, Mısır ve Hitit rüzgarından da etkilendi. Virgilius'u, Petrarc'ı ve benzerlerini, yani nesiri ve nazımıyla Roma'yı okuyanlar, ondan güçlü bir Homerik tad alabilirler. Katilina ve Spartaküs'ü yaratan Roma zulmü, Roma şiirinde ne ölçüde yankılanmıştır. Köle aristokrasisinin sanat üzerindeki güçlü etki ve baskısından dolayı, kölelerin hayat tarzını ve isyan duygularını bu şiirlerde yeterince göremiyoruz. Buna rağmen Roma kültürü ve şiiri, yetkindir, ileridir. Rönesans'ın İtalya'da doğuşunda, Roma kültür ve şiir mirasının etkisi küçümsenemez.

Büyük sosyal fırtınalar, gerek ezenler, gerekse ezenlerle ezilenler arasındaki savaşlar, şiiri yoğurur, değiştirir biçimlendirir. Büyük sosyal fırtınalar, alt üst oluşlar, kendileriyle birlikte felsefelerini de getirirler. Felsefe kılıcın izinde yürür, ama onu yönlendirerek. Şiir ise her zaman felsefenin izinde yürümüştür. Mazdek'in kızgın kılıcı, Zerdüşt'ün felsefi toprağından fışkırmıştır. Ama tüm insanlığa ilan ettiği ilkel komünist felsefesiyle ondan ayrılmış, onu aşmıştır. Gerek Zerdüşt gerekse Mazdek, Ademin inadına, ve şeytanın hurucuna hak verircesine ateşi felsefelerinin özüne koyarak kutsadılar. Bizim halk tasavvufumuz, tekke şiirimiz, bektaşî şiirimiz, Mazdek ateşinin islam kültürüyle birleşmesinden doğmuştur. Ünlü Kürt şairi Feki Teyran'ın şiirlerinde Mazdek'in kılıcından ışıltılar görebiliriz. Babailerin ve Bedrettinlilerin türkülerinde Mazdek'in ve Babek'in yine o yalın ateşi gizlidir. Ömer Hayyam'ın şiir şarabı bile rengini bu ateşten almıştır.

Şu yeryüzünde Hindistan masal ülkesiyse, Çin'de şiir ülkesidir. Burada doğan ve etkilerini Avrupa'ya, Amerika'ya kadar yayan şiirin üzerinde durmayacağız. Ortaçağ şiiri, rönesans, burjuva devrimleri çağı ve çağımızın şiiri üzerinde de durmayacağız. Yazıyı, şiirin geleceğine dair birkaç sözle bağlayalım.

Eylem ya da söz var olduğu sürece şiir var olacaktır. İnsanlık, bugüne varıncaya kadar çok büyük acılar çekti. Ne var ki, insanlık bugüne kadar çektiği acıların iki mislini, daha bir katmerlisini bundan sonra çekecektir. Ama anlamlı bir çağdayız. Kendisiyle birlikte tüm insanlığı kurtaracak olan, yaşamı, güneşin zümrüt ülkesine götürecek olan sınıfın çağındayız. Bazıları kahramanlık çağını geçtiğimizi söylüyorlar. Hayır hala kahramanlık çağındayız. Bir farkla, bireysel değil, kitlesel kahramanlık çağındayız. Şiir artık felsefenin izinde değil, yanında, onunla omuz omuza yürümelidir. Bu çağda gerçek insan, bilincini ve ruhunu güzelleştiren, bilincinin ve ruhunun güzelliklerini, hayatı değiştirmede, yetkinleştirmede etkin bir güç haline getiren insandır.

VAHŞİ ŞARKILAR

Karl Marx

Benim harcım değil,
Barışık yaşamak dünyayla...
O bitmeyen kavgada olmalıyım,
Kaygısızlık değil benim harcım.

Öyleyse atılalım bütün işlere,
Durmadan, yorulmadan...
Her zaman umutla,
Her zaman tutkuyla...
Usanıp, durulmadan.

Acı umutsuzluk kalmış yalnız,
Acının boyunduruğuna girmeyen!
Ama asla yıkılmayan şey,
Uğraşmak, aramak tutkuyla
Ve yapmak

Not: *Marx bu şiiri yazdığında henüz 19 yaşındaydı.*

Devletin gerçek anlamda asar-ı atika müzesine kaldırıldığı dönemde, sınıflar ve sınıf mücadelesi tüm kalıntıları ve etkileriyle silinip gidecektir. Ama doğru ile yanlış eski ile yeni, ileri ile geri, bilinç ile madde, altyapı ile üstyapı arasındaki mücadele sürecektir. Güzel şiir, insanlığı ve ilerleyişi hakkıyla temsil eden şiir, yine en ileri felsefenin ve mücadelenin saflarında yer alacaktır. İnsanlığın son yüzyıllık tarihi, üç bin yıllık tarihi içinde eşsiz bir ilerleme ve atılım tarihidir. Bu, üç bin yıllık birikimin sonucudur. İnsanlığın ilerleyiş çığlığı daha şimdiden uzayın derinliklerinde **yankılanıyor.** Bu çığlıktan daha güzel bir şiir var mıdır.

Şimdi, güzel şiir, güçlü şiir, insanlığın kültürel mirasını özümleyen, ve en ileri teoriyle donanarak hünerin ve estetiğin imbiğinden geçen şiirdir. Özünde insanı hayata bağlama, hayatı değiştirme kudreti olmayan şiirler, doğan güçlü güzelliklerin, gelişmelerin gerisinde kalmaya ve kısa zamanda unutulmaya mahkumdurlar. Her güzel şiir ustasına şöyle der: *"Beni yaratmakla kendini bir kez daha yarattın. Okuyan her bilince ve ruha bir kıvılcım gibi düşeceğim."*

Şiir gerçek barışın en güzel defne dalıdır. Ama kendi güzelliğini ve geleceğini döğüşerek yaratır. Günümüzün tarihi, artık sınıf savaşını Olimpos'un zirvesinden seyreden şiire pek iyi gözle bakmıyor. Şimdi sanatın ve de şiirin hasını, insanlığın tüm geçmiş kültürel değerlerini özümleyerek, onu kendi dünya görüşünün ateşiyle işleyerek yürüyen sınıf yaratıyor, yaratacaktır. Dünyanın güzelliklerini fethetmeden uzayın güzellikleri fethedemeyiz. O, şimdi dünyanın güzelliklerini fethetmenin kavgası içindedir. Ve şiiri en ön saflara çağırıyor. □

MARX VE EDEBİYAT

Paul Lafargue

Heine'yle Goethe'yi ezbere bilir, konuşurken sık sık onlardan parçalar okurdu. Bütün Avrupa dillerinden yazarlar seçer, şairleri durmadan okurdu. Her yıl Aeskhilus'u Yunanca aslından bir daha okur, onu ve Shakespeare'i dünyanın en büyük iki dramatik dâhisi sayardı. Sınırsız bir hayranlık duyduğu ve en önemsiz kişilerini bile çok iyi tanıdığı Shakespeare'i baştan başa incelemişti. Marx ailesinde tam bir Shakespeare kültü vardı, üç kızı da Shakespeare'in büyük kısmını ezbere bilirdi. Marx, 1848'den az sonra, İngilizce'sini yetkinleştirmek isteyince (bu sırada zaten iyi okuyabiliyordu), Shakespeare'in bütün karakteristik deyimlerini araştırıp sınıflandırdı; aynı şeyi, çok saygı duyduğu William Cobbett'in polemikleriyle de yaptı. Dante ve Burns en sevdiği şairler arasındaydı ve onu kızlarıyla birlikte Burns'ün taşlamalarını okurken ya da Burns'ün aşk şarkılarını söylerken seyretmek bir zevkti.

Yorulmak bilmez bir araştırıcı ve bilimin büyük ustalarından biri olan Cuvier, Paris Müzesi müdürüyken, kendi kişisel çalışmaları için birçok oda hazırlatmıştı. Bu odaların herbiri belirli bir inceleme dalına ayrılmıştı ve bu amaç için gerekli kitaplar, araçlar, anatomik gereçler, vb. ile donatılmaştı. Bir işten yorulunca Cuvier öteki odaya geçer, zihni çalışmasının yönününü değiştirmekle dinlenmiş kadar olurdu. Marx da Cuvier gibi yorulmak bilmeden çalışırdı, ama onun gibi çeşitli çalışma odaları bulma olanağı yoktu. Odada bir aşağı bir yukarı gezinerek dinlenirdi, öyle ki halının kapıyla pencere arasında kalan yerinde bir çayırda uzanan patika gibi kesinlikle belli bir iz yapmıştı. Kimi zaman divana uzanıp bir roman okurdu; çoğu kez iki, üç roman birden okurdu —çünkü, Darwin gibi, romana çok düşkündü. Onsekizinci yüzyıl romanlarını, tercih eder, özellikle Fielding'in *Tom Jones*'unu severdi. En çok hoşlandığı modern romancılar, Paul de Kock, Charles Lever, baba Dumas ve Sir Walter Scott'du. Onun *Old Mortality*'sini bir başyapıt sayardı. Serüven ve mizah öykülerini çok severdi. Onca romanın en büyük ustaları Cervantes ile Balzac'dı. *Don Kişot*, yeni doğan burjuva dünyasında, erdemleri saçma ve gülünç olan şövalyeliğin çöküşünün epiğiydi ona göre. Balzac'a öylesine hayrandı ki, iktisadi incelemelerini bitirdikten sonra *La Comedie humanie* üzerine bir eleştiri yazmayı tasarlıyordu. Marx, Balzac'ı, yalnız zamanının toplumsal tiplerinin tarihçisi olarak değil, Louis Philippe döneminde daha tohum halinde olan, ancak Balzac'ın ölümünden sonra, III. Napoleon zamanında tam gelişen karakter tiplerinin geleceğini bildiren bir yaratıcısı olarak görüyordu.

Marx bütün ana Avrupa dillerini okuyabilir, üç dilde (Almanca, Fransızca, İngilizce) yazabilirdi; bu dilleri bilen herkes yazışındaki ustalığa hayran oluyordu. Şöyle derdi, "Yabancı bir dil, hayat kavgasında bir silahtır" dil öğrenme yateneği büyüktü ve bu özelliği kızlarına da geçmişti. Rusça öğrenmeye başladığında elli yaşını aşmıştı. Bildiği ölü ve yaşayan dillerle Rusça arasında yakın bir etimolojik ilişki olmadığı halde, altı ayda o kadar ilerledi ki özellikle sevdiği Rus yazar ve şairlerini, Puşkin'i, Go-

M. Çizer
Eylül 86

gol'ü ve Sçedrin'i, asıllarından okumaya başladı. Açıkladıkları şeyler çok korkunç olduğu için hükümetin yayımlanmasını yasakladığı resmi araştırma raporlarını okuyabilmek için Rusça öğrenmişti. Bazı yakın arkadaşları bunları Marx'a getirmişlerdi; bu yazıların varlığını bilen Marx'dan başka iktisatçı yoktu o sıralar Batı Avrupa'da.

Marx'ın, şiir ve roman okumaktan başka, zihnini dinlendirmek için başvurduğu bir yol daha vardı: çok sevdiği matematik, Cebir onu mânen avuturdu; fırtınalı hayatının en acılı anlarında cebire sığınırdı.

Marx parlak bir düşünür için gerekli iki niteliği birleştirmişti. Bir nesneyi yapıcı parçalarına analiz etmekte üstüne yoktu; sonra da bu nesneyi yeniden kurardı, bütün ayrıntılarıyla ve çeşitli gelişme şekilleriyle; iç bağlantıları kavramak sanatının da ustasıydı...

... Çocuklara daha çok küçükken, yürüyüşlerinde bitmez tükenmez hikâyeler anlatarak kilometreleri kısaltırdı: fantastik peri masalları icad eder ve yol uzadıkça yeni buluşlarla uzatırdı bunları, öyle ki dinleyenler yorulduklarını anlamazlardı. Zengin bir şiirsel imgelemi vardı ve ilk edebi eserleri şiirlerdi. Karısı bu gençlik şiirlerini çok sever, ama kimseye göstermezdi. Marx'ın annesiyle babası oğullarının edebiyatçı ya da profesör olmasını istemişlerdi. Onların gözünde, kendini sosyalist ajitasyona ve politik iktisat konusunda (o zamanlar Almanya da az saygı gören bir konuydu) çalışmaya vermekle, alçalmış oluyordu.

Bir keresinde Marx kızlarına, Grakkus kardeşler üzerine bir oyun yazmaya söz vermişti. Yazık ki bu tasarı gerçekleşmedi. "Sınıf savaşı şövalyesi"nin bu temayı — eski dünyadaki sınıf savaşlarının korkunç ve görkemli bir episodunu— nasıl işleyeceği ilginç olurdu. □

Karl Marx, His Life and Work, Reminiscences by Paul Lafarfue and Wilhelm Liebhnecht, s. 10-12-16-20

TANRI İLE GİORDANA BRUNO'NUN ATIŞMASI:

M. ORUÇOĞLU

TANRI:
Bruno!
Brunoo!!
Brunooo!!!
Seni
Sen Piyer'in merkezinde
Odun yığınlarının üzerinde
yaktıracağım.

Usaaan!
Usan zindanlarımdan
Diz çök adımı an.
Sözümden dönmem deme
Evren sonsuz değildir
Dünya dönmüyor
Güneşin çevresinde.

BRUNO:
Beni uyuklamaya
Kör bir kandil gibi yanmaya
Zorlamayın.
Ben Adem'in
Çatlayan nar sevdasıyla
Yeryüzüne düşmesine
Ve kaburga kemiğiyle çiftleşmesine
İnanmıyorum.
Astroloji, elkimya
Büyü ve ilahiyat
Kapılarından geçtim.
Tanrıyı
Doğanın dışında değil
İçinde arıyorum.
Herşey özünde tanrıdır
En küçük zerresine kadar
Evren canlıdır.

TANRI:
Bruno!
Brunoo!!
Brunooo!!!
Seni
Bilimin piçi
Kurnaz alçak
Gezgin kaçak
Kopernikçi.
Düşünceni
Mistik ögelerinden
Estetik renklerinden
Arındır.
Bana dolaylı değil
Direk cepheden saldır.

BRUNO:
Baksana
Ruhum diyorki bana:
"Ne ateş küresinin
Ötesindeki cennet
Ne de mor gövdemin
Altındaki cehennem
Diren Bruno diren
Abideleşecek bir gün
Bu meydanda düşüncen".

Direneceğim
Seni külümle
Külümle yeneceğim.

Mayıs-1983

GERÇEKÇİLİK VE ROMAN

Friderich Engels

Mr. Vizetelly yoluyla bana *City Girl*'ünüzü (Şehir Kızı) gönderdiğiniz için çok teşekkürler.

Büyük bir zevkle ve istekle okudum kitabı. Çevirmeniniz, dostum Eickof'un dediği gibi, gerçekten de *ein kleines Kunstwerk* (bir küçük sanat eseri); buna sizin de hoşunuza gidecek bir şey ekleyerek, çevirisinin harfi harfine olduğunu, çünkü herhangi bir şeyin atlanmasının ya da değiştirilmesinin eserin aslının değerini biraz düşüreceğini söylüyor.

Hikâyenizde bana en çok çarpıcı görünen şey, gerçekçi doğruluğundan başka, gerçek sanatçının cesaretini göstermesidir. Selâmet Ordusu'nu* çok iyi ele almışsınız; Selâmet Ordusu'nun halk kitleleri arasında niçin bu kadar destek bulduğunu belki ilk olarak sizden öğrenecek olan kendini beğenmiş yapmacık duygulu burjuvalara anlatacaksınız. Ama bundan çok daha güzeli, bütün kitabın temel tezini sunduğunuz dantelasız biçim —orta sınıftan bir erkeğin baştan çıkardığı proleter kızının eski mi eski öyküsü. Orta değerde bir yazar olay örgüsünün bayatlağını bir yığın yapmacık süs ve ayrıntı arasında gizlemeye çalışır, ama bütün bunlara karşın, yaptığı şey gene de görünürdü. Ama siz eski bir hikâyeyi anlatabileceğinize inanmışsınız, çünkü sunuştaki gerçekçiliğinizle onu yenileştirebilecek bir durumdasınız.

Mr Grant'ınız bir hârikadır.

İleri sürebileceğim tek eleştiri, hikâyenizin tam yeterince gerçekçi olmayışı. Bence gerçekçilik, ayrıntıların gerçekliğinden başka, tipik durumlarda tipik kişilerin tipik konumlarda gösterilmesi demektir. Sizin kişileriniz de, onları resmettiğiniz oranda, yeterince tipik. Ama onları çevreleyen ve eylemlerini belirleyen ortamları için aynı şey söylenemez. *City Girl*'de işçi sınıfı, kendini kurtarmayı bile beceremeyen, edilgen bir kitle olarak görünüyor. Onu sefil yoksulluğundan kurtarma yolunda bütün çabalar dışarıdan, yukarıdan geliyor. Bu, 1800'ler ve 1810'ların, Saint Simon ve Robert Owen zamanının geçerli bir betimlemesi olabilirdi, ama aşağı yukarı elli yıldır savaşan proletaryanın çoğu kavgalarına katılabilme şerefini kazanmış ve bütün bu zaman boyunca proletaryanın kurtuluşunun, işçi sınıfının kendi hedefi olduğu ilkesine göre hareket etmiş bir adam, 1887'de de durumun böyle olduğunu kabul edemez. İşçi sınıfı üyelerinin kendilerini kuşatan baskıya karşı devrimci tepkileri, insan olarak haklarını kazanmak için —yarı bilnçli ya da bilinçli— ihtilâçlı çabaları, tarihin malıdır ve dolayısıyla gerçekçilik alanında yeri olduğunu iddia edebilir.

Sizin katıksız sosyalist bir roman, biz Almanlar'ın *tendenzroman* dediğimiz çeşitten, yazarının toplumsal ve politik görüşlerini yücelten bir eser yazmamış olmanıza kusur bulmaya çalışmıyorum. Benim demek istediğimin bununla hiç ilgisi yok. Yazarın görüşleri ne kadar gizli kalırsa eser için o kadar iyi olur. Sözünü ettiğim

gerçekçilik yazarın görüşlerine karşın da sızabilir esere. Bir örnek vereyim.

Gerçekçiliğin gelmiş geçmiş bütün Zola'lardan daha büyük bir ustası saydığım Balzac, *Comedie Humaine*'inde, Fransız "sosyete"sinin dehşetli gerçekçi bir tarihini vererek, 1816 ile 1848 arasındaki zamanı neredeyse yılı yılına izler ve 1815'den sonra başa geçip, olabildiği kadarıyla *(tant bien que mal) vielle politesse française*'i (eski Fransız görgüsü) yeniden canlandıran soylular topluluğuna karşı gelişen burjuvazinin gittikçe artan baskısını bir tarihçi gibi anlatır. Kendisince örnek bir toplum olan bu düzenin son kalıntılarının, paralı, bayağı, sonradan görmelerin ilerlemesi karşısında nasıl yavaş yaşvaş yıkıldığını ya da o sonradan görmelerce nasıl yozlaştırıldığını gösterir. Kocasını aldatması kendisini göstermekten başka bir şey olmayan ve zaten evlendiriliş tarzına çok iyi uyan *grande dame*'ın, para pul karşılığında koca edinen bujruvaziye nasıl yenildiğini anlatır. Ve bu görünüşün çevresine Fransız toplumunun bütün bir tarihini yerleştirir; iktisadi ayrıntılar bakımından bile (sözgelişi, Fransız Devrimi'nden sonra gerçek ve özel mülkiyetin yeniden dağıtılışı) ondan, zamanın profesyonel tarihçi, iktisatçı ve istatistikçilerinin tümünden öğrendiğimden daha fazla şey öğrendiğimi belirtmek isterim.

Evet, Balzac politik tutumu bakımından kralcıydı; büyük eseri, kibar toplumun onulmaz çürümesi üzerine bir sürekli ağıttır; yok olmaya mahkûm sınıfa gönül vermiştir. Ama bütün bunlara karşın, en derinden duygudaş olduğu adamları ve kadınları, soyluları, sahneye çıkarınca en keskin hicvini, en acı ironisini yaratır. Gizlemediği bir hayranlıkla sözünü ettiği insanlar da, sadece en yavuz politik düşmanları, o sıralarda (1830-36) gerçekten halk yığınlarının temsilcileri olan Cloitre Saint Mery'nin cumhuriyetçi kahramanlarıdır.

Balzac'ın böylece kendi sınıf duygudaşlıklarını ve önyargılarını çiğnemek zorunda kalması, sevgili soyluların çöküşünün gerekliliğini görmesi ve onları bundan daha iyisini haketmeyen kimseler olarak anlatması; geleceğin gerçek insanlarını görmesi —o zaman için yalnız onlar vardı— gerçekçiliğin en büyük zaferidir ve koca Balzac'ın en büyük özelliği budur bence.

Ama sizin hesabınıza da şunu kabul etmeliyim ki, işçi sınıfı dünyanın hiçbir yerinde Londra'nın Doğu'sundaki kadar etkinliksiz değildir, oradaki gibi edilgence boyun eğmez alınyazısına. Kimbilir, belki sizin de, bir seferlik, işçi sınıfının edilgen yanıyla yetinmeniz, etkin yanını bir başka eserinize bırakmanız için gerekçeleriniz vardır. □

Margaret Harkness'e Mektup, Nisan, 1888

**İyiliksever geçinen burjuva Hırıstiyanlar'ın kurdukları, günahkârlıkla savaşma iddiasındaki dini örgüt. —Çev.*

''Şatilla kampında oğullar verdim,
Ben anayım duyun beni.

Sağmalcılar
12 Mayıs 85

OKUNMASA DA OLUR DENMEYECEK BİR "FICKTION" ROMAN: *SUDAKİ İZ* VE AHMET ALTAN

Emin Munzur

5 Haziran 86

"Toplumun ruh durumunu etkilemek, tarihi etkilemek demektir"
-Plehanov, Tarihte Bireyin Rolü Sf.51. Kaynak Yayınları-

Az okuyan bir toplumdan geldiğimizi bilmesem; okunmasa da olur, diyeceğim Sudaki İz hakkında. Kitapların ve okuyanlarının düşmanlarının istenmeyecek denli fazla olduğu bir ortamda, bizlerden gelecek bir okumama çağrısı hiç te hoş olmasa gerek. Zaten bu yazının, okura, kitabın iyiliği veya kötülüğü yönünde peşin bir hüküm sunma amacı yok. Ama, Sudaki İz ve yazarına sorular yöneltme, çarpıtmalara itirazlar, bu yazının içinde olacaktır.

A.A. (Ahmet Altan) "aşınmış kavramlarla" konuşmayı sevmese de solcu bilinen bir yazar; son dönemin fazla okunanlarından. Sudaki İz'de haddi olmayarak, bir bardak suda fırtına koparan bir kitap. Üstelik mahkumiyeti de var. Yanlış anlaşılmalara yol açmadan açıklamalı; "Bir sosyal sınıfın, diğer bir sosyal sınıf üzerinde diktatoryasını tesis" içerikli görüldüğünden değil, "cinsellik"ten hükümlü. Cinsellik denildiyse de yanlış anlaşılmasın, İnsanlara mevcut cinsel ilişkinin ötesinde yeni bir bakış açısıda sunmuyor. Bu da, kitap yargılayıcılarının yeni bir alamet-i farikası olsa gerek.

Kitap haddinin üzerinde konuşuldu denildi. Zira, yazarın ve eserinin boyutunu aşan "inancın ne olduğunu araştırma", "insan niye inanır" soruları edebiyat çevrelerini pek meşgul etmedi. Yazar edebi uslup açısından, bırakalım vasatı, ilginç nitelendirmesini bile bulamadı. Kitap ve yazar'ı, siyasi mesajıyla edebiyat ve okur çevrelerinde konuşulur oldu.

A. A. neler düşünür? Neye göre yazar? Üzerine bazı şeyler söylemeli. A. A. herşeyden evvel "yarının oluşumunda teknolojik gelişmenin—ki, ona göre bu iki kampın yarışmasının sonucudur— damgasını vurduğuna" inanır. Hal böyle olunca da: "İnsanın iradi etkinliklerine gerek kalmadığına", "herkesin, kendi yaşamını yaşamasının" gerektiğine inanır. Kişinin, devraldığı kurulu ilişkilerine göz atması, niçin, nasıl yaşadığını sorgulaması; niçin ve nasıl yaşaması gerektiğine karar vermesi gereklidir. Toplumun her bireyinin ayrılıklarının gerçekliği kadar, belirli sınıf ve tabakaların huzursuzluklarının ortak bir temeli olduğu da gerçektir. Kişinin "kendini yaşaması" mantığının altında duran: sorumsuz, salt kendi için insandır. İnsan sevgisi, özveri, dayanışma, sınıf bakış açısı, ülke sevgisi, kendini ve dünyayı değiştirme eylemi bu tip insanlar için "tu kakadır!" Zaten böyle gereksiz işlerle ilgilenenleri "teknoloik gelişmenin" nasıl cezalandırdığını da 'gördük'. Bu tip insanlar için, yaşamın anlamı

da; "Nasıl olursa olsun, biz yaşadık"tan öte değildir. (le açıklanabilir.)

A. A. ya göre: "Roman bir kurmaca, uydurmacadır". Romanın gerçekle ilintisi "İlk ve son sayfaları arasındaki maddi varlığıyladır". Romanın bir ana anlatma işi olmadığı doğru. Yalnız 1975 ve sonrasını konu alan, bu dönemin iddialı insanlarını, onların düşünüş ve hareket biçimlerini, duygularını analiz etmek için yola çıkan A. A. niçin bu kadar zayıf bir "gerçek" tanımı yapıyor? Oysa, romanın gerçeği olarak; dışındaki sosyal gerçeği yansıtmadaki ustalığı, gücü bilirdik. Birileri, masal ve roman arasındaki ayrımı çarpıtıyor.

A. A. : "Bir yazar metinin tanrısıdır" dedikten sonra "kahraman yaratma mantığına sahip okuyucudan alkış beklemeden yazdığını"da belirtiyor. Ancak: "Bir yazar bir şey yazıyorsa tek başına değil, toplumun talepleri ile yazar" deyince takke düşüyor, kel görünüyor. Hem kel, hem fodul! Hem tanrı, hem ortam kollayıcısı! Tanrıları da ihtiyaçların yarattığını biliyorduk. A. A. da Sudaki İz gibi kitapların yazılması gerektiğinden yazar-tanrı olmuştur. Ancak "kahraman yaratma mantığındaki" okuyucunun talebine göre yazmadığından, kimlerin "talebini karşılamak" sevdasıyla arzı-ı endam etmiştir? Bunu A. A. nasıl açıklarsa açıklasın; kendisiyle sıkıyönetim iddianameleri, bildirileri, şanssız pişmanlık açıklamaları ve Amerikan sosyolog-psikologları arasındaki özdeşliği kapatamıyacaktır.

A. A. fena halde yanılıyor, bu yanılgılarıyla da toplumu etkilemek istiyor. Emperyalist-kapitalist sistemin kendi barutunu kuruttuğunu göremiyor veya gizliyor. Kişileri devrimcileştiren, yeniyi arayan toplumsal hareketin içine çeken kuvveti anlamak istemiyor; Freudcu veya yeni-freudcu psikolojik analizlere yöneliyor.

Sudaki İz'deki acaip örgüt

A. A.'nın bir "solcu" örgütü var ki, polisiye romanların, filmlerin kötü gasp ve terör örgütlerinden ayıramazsınız. Yalnız bu örgütün üyelerini bir araya getiren maddi çıkar hırsı değil, psikolojik rahatsızlıklarıdır. Yöneticiler, gizlemli bir havada sadece buyururlar. Üyeler ise zaten ne yaptıklarını bilmeyecek kadar birikimsizdirler. Onlara da itaat düşer. Üyeler, eski düşüncelerini terk ettiklerinden doğan otorite boşluğunu örgüt doldurmaktadır. Onların eylemleri de kendilerini ispatlıyacakları sahadır.

Balık baştan kokar, denir. Örgütün lideri Kenan'ın ağzından halk, devrimci mücadele tanımını veriyorum!... *"kitleleri hareketin içine almak demek, onların değer yargılarını kabul etmek demektir. Kitleler, egemen sınıfların değer yargılarına sahiptir. Onlar bizim mücadelemizi yozlaştırırlar", "Bizim halkı kurtarmak için halka ihtiyacımız yok Necip arkadaş. Biz öncüleriz, onlar peşimizden gelecek. Biz yok olacağız ama, onlar düşünmeyi öğrenecek......"* (Sf. 260-261) Örgütün başı böyle laflar ederse, üyeleri de tabiidirki problemli kişiler olacaktır. Yalnız, A. A. dikkatli bir kurmaca oluşturmadığı için halka ihtiyacı olmayan bu örgütün üyelerini gecekondulara, fabrikalara yolluyor. Acaba bu militanların amacı ile örgütün amacı arasındaki çelişki nasıl açıklanır? A. A. iyi uyduramıyor. Romanının kendi gerçeği bile bu tür çelişkilerle dolu. Necip'in okulu kasaba dışında, dinciler, vakitsiz, işkence öncesi namaz kılıyorlar, Ömer'in dil problemi hiç ortaya çıkmıyor... Dikkatli okur romanda sırıtan çokça çelişkiyi görebilir.

Ömer ve Dominiquez hariç diğer kahramanlar devrimci. Önce onlardan başlamalı. A. A. romanın kurmaca olduğunu, anı olmadığını her ne kadar söylediyse de: "Ancak bu tür insanlar yaşadı, Fazıla'lar yaşadı" diyerek eleştirilerini yabana atmamamızı hatırlatıyor. A. A.'nın bozuk kaleminin tipleri, bunalımlı ve zayıf. Ortak yanları: bilinçsizlikleri, sevgisizlikleri. Sanırsınızki tatile çıkmış bir avuç maceracı. Tatil sonunda herkes geldiği yere çekilecek.

Bir Necip var: kır kökenli, ortaokuldan kovulurken toplumun acımasızlığını bilinç altına kazımış. Her nasılsa üniversiteye giriyor ve şehirle tanışıyor. Kırın durgun yapısının üstüne şehirdeki yalnızlık ve öfke yığılıyor. Yazar kır-kent çelişkisini vermek istiyor. Kapitalizmin kırları fethinin çelişkileri, çözülme ve tüm ülkeyi yalıyan işçi grevleri, halk gösterileri, üniversitelerin işgalleri, boykotlar, cenazeler yoktur Sudaki İz'de. Sahi, Necip bunları görmeden nasıl devrimci oldu? Şehirde kendisini fark eden solcu Fikret olmasa, aynı itaatkârlık ve kendini ispat duygusuyla rahatlıkla faşist bir militan olabilirdi. Necip'in inanışında iknanın, kendini değiştirmenin gerekliliğinin, sevginin, haklı bir davayı savunmanın izlerine raslıyamazsınız. Sudaki İz'in hiç bir devrimcisi sevimli değil, güçlü yanları hiç yok veya çok az. A. A. bile bile totoloji yapıyor: devrimci teoriyle donatılmamanın eksikliklerini abartıyor, döne döne onlarla oynuyor.

Necip'te diğer devrimciler gibi basiretsiz, cinsel problemini çözememiş, çözemiyor. Aynı örgütteki Fazıla kandisine yanaşıyor, Necip kaçıyor. İzahı kolay; kır kökenli, bu meselelerde ürkek ama, A. A. onu hiç ilerletmiyor. Daha sonra banka memuresi Zerrin yaklaşıyor, Necip bu kez iyice bunalıyor. Onunla konuşurken 2 ay sonra evleneceklerine, devrimi 2 ay sonda yapacaklarına söz veriyor. Aksi halde Zerrin'de elden gidecek. —Celal Bayar'ın isteri krizlerini anmak şart oldu. O da vakitli vakitsiz, komünistlerin hep yakın tarihlerde iktidara geleceğini açıklardı.— Necip, Zerrin'den ve Örgütten ayrılıyor. Cinsel problemi onu uyandırıyor şimdide. Örgütün yanlışları olduğunu, halkı mücadeleye katmanın gerektiğini kavrıyor. O, hınca hınç insanlarla dolu bu şehirde kelimenin tam anlamıyla boşluktadır. Zira:"Zerrin'e duyduğu aşk dışardaki dünyayla arasındaki tek gerçek bağdı." (Sf.243) A. A. Necip'i korku, öfke dolu, yenik bir halde yalnız başına kor.

Fazıla, çocukluğunda hem rahibe hem de dansöz olmak isteyerek kararsız bir karar vermiş. Böylecede gelecekteki sağa-sola savruluşlarının temelini atmış. Zengin bir çevreden gelmesi; kendi kendine bir hak tanımasına itmiş: "istediğini istediği kadar" yapma! Fazıla, gecekonduda örgüt üyesi olarak karşımıza çıkar. Buyrukları, katolik bir rahibe itaatkârlığıyla dinler. Gecekondu halkını örgütlemek ister, fabrikalarda grevlere katılır. Necip'le yapamadığını Bülent'le gerçekleştirir; evlenirler. Hapishaneyede düşer: "Hapishanede olmak bunaltmıyordu onu. aksine sevindiriyordu. Günahlarını bağışlamak için inzivaya çekilmiş bir münzevi kadar rahat ve mutluydu." (Sf.37) Ya A. A. çok akılsızdır, yada , Eyüp Peygamber gibi her şeyi "haktan geldiği için" sineye çekmeyip, hapishanelerde boyun eğmeyenler! Hapistekilerin bu türden mozoşist görüşlerle rahatladıkları doğru değil. Aksine aşağıya aldığım şiir— Erzurum depremi esnasında, birden fazla idamla yargılanan bir tutuklunun o şartlarda yazdığı da unutulmamalı— onların ruh hallerini yansıtmakta:

"Ötekilere bıraktık biz güneşi karşılamayı,
Şarkı söyleyip eğlenecekler sabahlara dek,
Ve belkide hiç akıllarına gelmeyecek!
Nasıl, ama nasıl isterdik bizde yaşamayı!"

Z. Demirçivi

Kör bir içe kapanışı, bekleyişi değil yaşama bağlılığı duyuyorsunuz. Tarih, direnmeyi ve direnenleri noktalar olarak yazıtına serpiştirmiştir. Sürekli ileriye doğru bir arayışın içindeki bir halkın tarihinde, bir sonbaharın yaprak dökümü. A. A. ların hastalıklı sesleri nedir ki?

Devam edelim: Bir yılbaşı akşamı Fazıla'nın ayağı kayar. Elindeki tencere yere,

kendiside gecekonducuların yanına değil, geldiği yere düşer. Bütün bunları ilk gözağrısı Ömer'e anlatırken öğreniyoruz. Fazıla 33 yaşında, iki çocuk annesidir. Kendisini, Bülent'le-ki tam süt kuzusu, silik biridir-bir araya getiren şartların artık olmadığını göremez. Bülent'e yabancılaşmasını bir türlü çözemez. Sevmediğini bildiği halde Bülent'ten ayrılamayan korkak Fazıla. Ömer'le yatıp-kalkma gibi cesaret isteyen işleri rahatlıkla yapar. Ömer'le ilişkilerinde hem değişik yaşama isteği gerçekleşir, hem de kendi çocukluğunu arar. Aynı Fazıla'daki bu "hareketli" yaşama isteğinide dansöz olmasıyla açıklayabiliriz. A. A. O'nun bu çocukluk kararını belirterek durağanlığına ve hareketine gerekli psikolojik alt-yapıyı hazırlamış. İnsanlar, kendini ve cinseliğini böylemi yaşamalı A. A.? Bunlarmıdır sağlıklı ilişkiler? Bu bunalım denizinde, zehirli yılanlara sarılmanın dışında yol yokmudur?

Fazıla başına buyruk ilerliyor:"Bir inancı olmalı insanın. Sonra da sıkılıp vazgeçmeli o inancından" (sf. 198), " döneklerden hoşlanırım ya, ne sandın! Döneklik hareket demektir." (sf.199) Böylece "kendini yaşama" adına, Fazıla'nın ağzından döneklik te kutsanır. Nedamet getirip, pişmanlık yasasından faydalanmak isteyenleri artık "anlayışla" karşılayabilirsiniz! Ne de olsa o da bir harekettir. Bu yasayı hazırlayanlara da minnettar olmamak elde değil. Fazıla'nın sözleriyle; "zorunluluktan" devrimci olupta, "vazgecme lüksü" olmayan fakir çocukları da bu yasayla "kendini yaşayabileceklerdir."

Sayın A. A. emekçi çocuklarının devrimci mücadeleye katılmalarının temelini zorunlulukta görüyor. Zenginlerinkini ise inanç ve arama sorunu olarak ele alıyor. Oysaki toplumsal hareketin, herkesimden insanı içine alan anaforunun gücünde; zorunluluklar kadar, ikna ve sevginin de yeri vardı. Bu dinamikleri görmemek, o mücadelenin yığınlarını "sakatlar ordusu" olarak görür. Bu sakat mantıkta topallayarak değil, teknolojiyi de yedekleyerek dönüp durur, meydanı boş sanar. Kendince bir pay çıkarır. İstediği de fazla değil: Güneşin altında iyi bir yer, o büyük Hürriyet'te bir köşe!

Viva La Muerte! Yaşasın Ölüm!

Sudaki İz'de ne varsa Ömer'de var! O sol örgüt, O zayıf militanlar; hepsi Ömer'in güçlülüğünü, doğruluğunu kanıtlamak için var. Ömer'de zengin çocuğu, solcularla ilişkisi Fazıla üzerinden veriliyor. Solcular ne kadar silik, bitikse; Ömer'de o denli doludur, yaşayandır. A. A'ca çocukluğunda anne ve babasını denizde yitirdiğinden, "kendini yaşamanın" sınır tanımaz tutkusu onu denizci yapmıştır. Ömer sadece denizci mi? Lejyon askeri de olur, katil demeğe dilimizin varamayacağı cinayetlerin faili olarak ta romanı götürür. Yanında da tek dostu, yol arkadaşı Dominuquez. A. A. Ömer'i ne kadar olumlamışsa o denlide psikolojik bir vaka yaratmış. Ömer'in maceracı, sürekli ölümü arıyan bir yanı var. O'nun için ölümün sıcak soluklu heyecanı duyulduğunda gerçek yaşam vardır. Niye bu ölüm tutkusu, yaşama sırt dönmek? İster istemez Erich Fromm'un "Ölüm Sevgisi, Yaşam Sevgisi" akla geliyor. Ömer yaşıyan biri ama hep ölüm ve cinsellikle karşımıza geliyor. A. A'nın bu bölümü göz önüne alarak Ömer'i yarattığı söylenebilir. Erich Fromm'un ölümseverlik üzerine bazı görüşlerini alıyorum: "Yaşama uzak olan her şey, onlara çekici gelir", "ölümsever kişi mitolojide ve şiirde mağaralara ilgi gösterirler", "organik şeyleri, inorganik şeylere dönüştürme güdüsü taşır", "yaşlı kadınlara cinsel eğilim duyarlar", "ölümden söz ederken canlanırlar." "cesaretlere kendini kaptırır," "şiddeti severler"... Şimdi sıra Ömer'de: "Benim ölümüm bir kadın. Sevgi değil bu. Ama çekiyor beni. Canını acıtmak, dudaklarını ısırıp kanatmak istiyorum" (Sf.149), cesedin yanında durur; "kolunu kaldırıp indirir" (Sf. 227,232,234) "Kimin ölümü olursa olsun, ölüm onu yaşam

çizgisinin kıyısına getiriyordu ve ancak o zaman, heyecanla titreyen kaslarında hissediyordu yaşadığını'' (Sf. 27) Misis Perkins yaşlı bir kadın, kahraman Ömer'in sevişme isteğine hayır demez, ölüm bu sevişmede onu bulur. (Sf.57) Kitabın finalinde Ömer, çoktan ölmüş, ''Misis Perkins'i özler'' (Sf. 227) A.A. kendi silahıyla Ömer'i vurmuştur. Dikkatli okur, A.A'nın Ömer'i bir akrep gibi intihara sürüklediğini görecektir. A.A'nın dayandığı psikolojik bulgulara göre Ömer klinik bir vakadır.

Suat'da öyle: İmam-Hatip öğrencisiyken Tanrı'nın olmadığını hatırlar, devrimci olur. Orada da Tanrı'nın boşluğunu bulamaz! Şair olmağa karar kılar ama, O'nu anlayan o kadar az kişi vardırki çevresinde. Asıl önemli yanıysa; boyunun kısalığının yarattığı kompleks. Bir de kendisini terketmeyen kabusları... Burada da psikolog Adler'i anmak gerek. Öyle ya, kişinin aşağılık kompleksine karşı savaşımı onun temelidir. Birey ve dünya bu temel üzerinde şekillenir, açıklanır. A. A. en ölümcül darbeyi Ekrem'le vuruyor. Ekrem kekeme, Necip'in eylem arkadaşı. Bir soygunda yakalanır, idama mahkum edilir. İşin en kötüsü idam edilmeden A. A'ca işi bitirilir. Öyle bir halde anlatılırki, O'nu yaşamdan tümüyle kopuk, yaşadığı sürece de hiç bir inancı olmayan biri sanırsınız. İdam edilenlerin son sözleri biliniyor. Onların yaşam tutkusunu, ölüme nasıl gittiklerini Osman Balcıgil'in ''İdamın Günlüğü''nden öğrenebiliriz. A.A. lejyon askeri Kukutiyo'ya tanıdığı hakların hiç birini Ekrem'e tanımamıştır. Tam Tanrı tavrı, Tanrı adaleti!

A. A. Sudaki İz'le tarafgir olduğunu beyan etmiştir. Gericiliğin safında toplumu etkilemeye soyunmuştur. Bunun için devrimci militanlara olur olmadık nitelikler yüklüyor ve aşağılıyor. Bir sonbaharın yaprak dökümünde cılız da olsa yandaşlar buluyor. Bu da doğaldır: Her yenilgide tembeller sınavı veremez. Tembelliklerini bir erdemmiş gibi piyasaya sürerler. Ama hiç bir zaman mitolojideki kahramanlar gibi olmayan; yanlışlarıyla da insan olanlar, dünyayı değiştirme eyleminin başına geçecektirler. Dünya Ahmet Altan'a rağmen dönüyor! □

*Ahmet Altan'ın ibidem içindeki görüşleri aylık ''Gökyüzü'' Dergisinin 3. Sayısından alınmıştır.

İTİRAFLAR*

Kızları: En sevdiğiniz erdem?
Marx: Sadelik.
Kızları: Erkeklerde en sevdiğiniz erdem?
Marx: Güçlülük.
Kızları: Kadınlarda en sevdiğiniz erdem?
Marx: Zayıflık.
Kızları: Başlıca özelliğiniz?
Marx: Amaç kesinliği.
Kızları: Mutluluk nedir?
Marx: Savaşmak.
Kızları: —Mutsuzluk nedir?
Marx: Boyun eğmek.
Kızları: En kolay hoş gördüğünüz kötü huy?
Marx: Çabuk kanmak.
Kızları: En nefret ettiğiniz kötü huy?
Marx: Uşaklık.
Kızları: En sevmediğiniz şey?
Marx: Martin Tupper.
Kızları: En sevdiğiniz iş?
Marx: Kitap kurdu olmak.
Kızları: Şair?
Marx: Shakespeare, Aeskhilus, Goethe.
Kızları: Düzyazıda?
Marx: Diderot.
Kızları: Kahraman?
Marx: Spartaküs, Kepler.
Kızları: Kadın Kahraman?
Marx: Gretchen.
Kızları: Çicek?
Marx: Defne.
Kızları: Renk?
Marx: Kırmızı.
Kızları: Ad?
Marx: Laura, Jenny.

Kızları: Yemek?
Marx: Balık.
Kızları: En sevdiğiniz maksim?
Marx: *Nihil humanum a me ailenum pute* (İnsani olan hiçbir şey bana yabancı değildir.)
Kızları: En sevdiğiniz söz?
Marx: *De omnibus dubitandum* (her şeyden şüphelen).

**Bu, Marx'la kızları Laura ve Jenny'nin oynadığı bir oyundu. Onların sorularına cevap veriyordu.*

ÖLÜ KURUMLARIN KOKMUŞ CESETLERİ!

A. Özgen Utku
3 Eylül 86

Tam 5 yıldır suskundum. Yani susturulmuştum. Ömrümün 23 yılı cıvıl cıvıldı. Neşe doluydum. Kardeşlerimiz 6. Filo'yu askerleriyle denize dökerken bir heyecan sarmıştı beni. Haklılardı. Amerikan'nın ne işi vardı yurdumuzda? Neden aşımıza ekmeğimize göz koyuyordu? Bunları geçirdim imgemin taa derinliklerinden. Tam irkilip kalkacaktım ki, 12 Mart çöktü vücudumun taze ve hafifliği üzerine. Doğrulamadım. Sadece duydum idamları, işkenceleri ve katliamları. Bunları birde babamdan, annemden ve komşumuz Apismailden dinlemiştim. Onlar hep anlatırlardı 38'i, Dersim'i... Üniformalıların ortalıkta gezintisinden 12'nin 38'e benzediğini tam anlamıştım. Her yer kara, kapkaraydı...

Atlatmıştım bir 12'yi yaresiz, beresiz... İki ayak üzerine sıkıca durmam gerekiyordu. Durdum da. Ve birden bir kıvılcım çaktı, kızıl kızıl ışınlar saçtı ortalığa. Dağıttı o kara kapkara bulutları. Ortalık birden aydınlandı. Tabi beni de aydınlattı. Kükredim, kükredik, kükrediler. Ve bu gür sesimiz cihanı çınlattı. Tezelden yayıldı bu sesimiz cihan-ı aleme. Dağlar, taşlar, sokaklar, fabrikalar kızıl gülün kızları ve oğullarıyla doldu taştı. Kızıl gülün kızları, oğulları daha tıfılken atıldılar öne, başladılar işe. Bu işte geçici yol arkadaşlarını ve modacıları da tanıdılar tabii.

Yaşamın akışı bizi baharına çıkarmıştı. Yeni öne atılmalar ufukta gözükmek üzereyken yeni bir 12 daha geldi çattı. Hemde eski 12'den daha berbat, daha hayasızca...

12'nin ağırlığı yeniden çöktü üzerime. Altta kaldım, kalkamadım. Nefesim kesilmiş, yarı baygın susturulmuşum, susmuşum. Bir uyundım ki, ölü kurumların kokuşmuş cesetleri arasındayım. Etrafıma bakındım, yardım istedim yanıma yaklaşan olmadı. Çünkü onlarda susturulmuştu. Neyseya birini buldum. Artık derdimi anlatacak birine kavuşmuştum. 5 yılın suskunluğunu gidermek için sabırsızlanıyordum. Dehşetli bir kasvet sarmıştı içimi. Düşünün bir kere; kokmuş cesetlerin arasından fırlayıp yeni bir yaşama başlamak kolay mı? Neyse her şeyi baştan sonuna kadar anlattım ona. Belki de bir kaç saattir hep anlatıyordum. Çünkü, konuşma isteğiyle kavrulmuştu içim. 12'leri anlatmakla başladım işe. Sonra her şeyin yavaş yavaş oluşunu anlattım. Hiç bir şeyi atlatmadım, atlatmazdım da. Karşımdaki de sezinliyor, soruyor, anlatmamı istiyordu. Öyle anlar oluyordu ki, inanılmaz şeyler oluyordu gibi geliyordu bana. Hep yanımda, yanıbaşımda, ölü kurumların kokmuş cesetleri altında gizlenmişti sanki. Daha ben anlatmadan, her hareketimi, her duygumu biliyordu.

Neden bilmesindi? O da yaşamıştı benimle 12'leri. Hele de 12 Eylül'ün, ölü kurumlarının kokmuş cesetlerinin pis kokusunu içine çekenlerden biriyse, neden bilmesindi?

KÜÇÜĞÜM

Haydar Doğan
Ekim 83

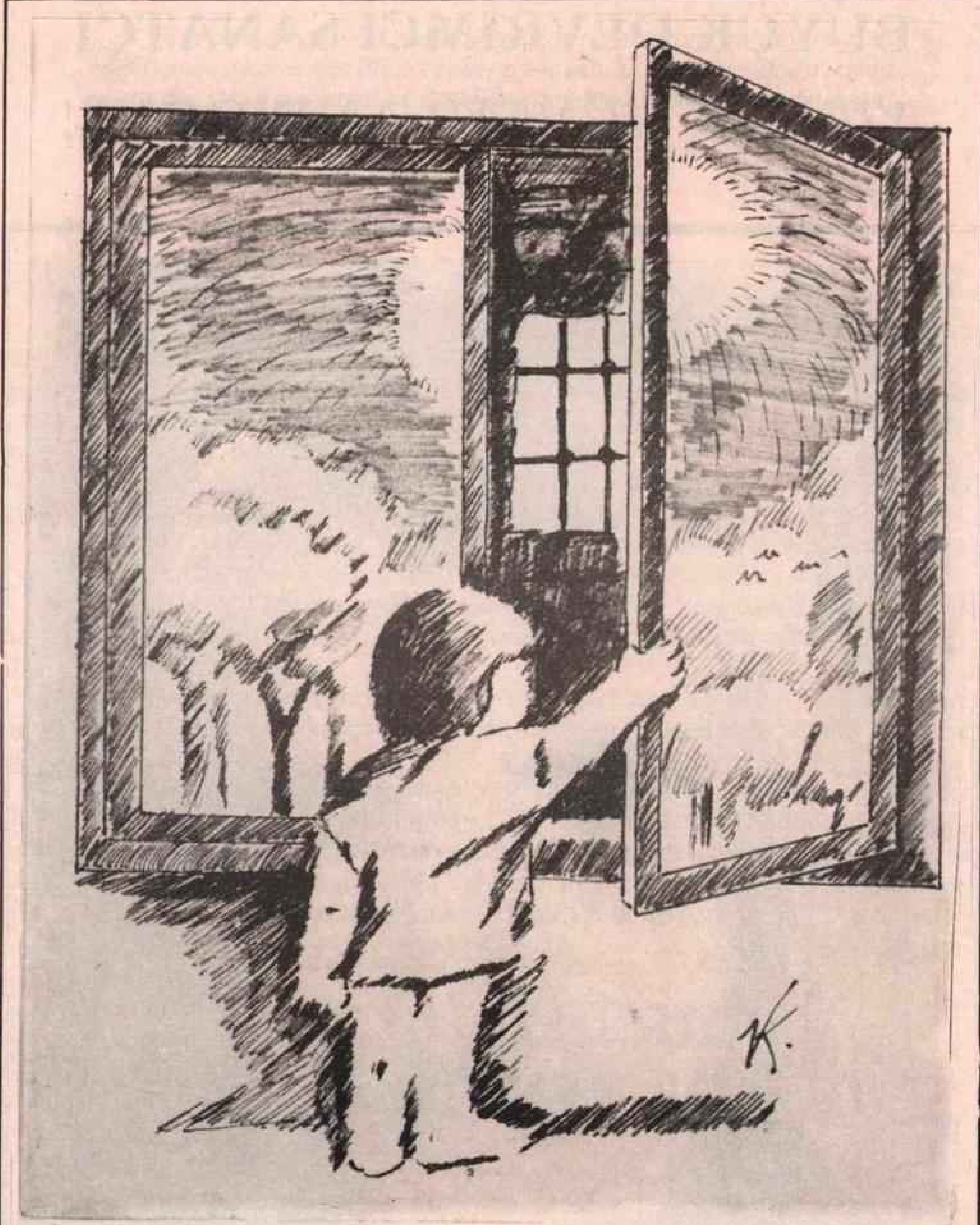
Öyle uzaklarda ve mahzun
Bilmeden gerçeği bekleyen küçük
Elverirse bilmene
hayat bir gün
Anlayacaksın kökünde yatan bu sırrın.
"Bakmadı babam bana" diye
Hayıflanmayacaksın
Ve hatta sevgilerin en büyüğünü
"Bahşetti bana" diyerek
Övgüler dizeceksin.
Öyle ya!...
Gerçekten sevmek, çocukları
Mutlu yarınları armağan için onlara;
Sarılmaktır daha sıkı
Kavgaya.

12 Eylül ve sonrası, yani diğer deyişle tarihimizin son zaman kesiti yaşamımızın en karanlık ve en kahpe dönemiydi diyebilirim. Egemenler, toplumu süngü zoruyla öyle bir hizaya getirmişlerdi ki, muazzam bir kokuşma ve iğrenç bir çürüme yaşanıyordu. Planlanan her şey yeni gelişmelere engel teşkil ediyordu. Resmi ideoloji dışında herşey yasak. Halkın alım gücü sıfırın altında seyrettiği için, fuhuşun ağına düşmemesi önünde engel yoktu. Fuhuş % 100 artış gösteriyordu. İnsanların zorla düşüncelerinden vazgeçirildiği, imgelerinden dahi vazgeçirilmeye zorlandığı bir ortam... Düzenin tüm baskı kurumları korkusuzca işletildi. Hepsi de halka karşı. Bu ölü kurumların kokmuş cesetleri ortalığa korkunç düzeyde, dayanılmaz kokular saçıyordu. Ortalığa saçılan bu dayanılmaz kokulardan hoşnut olan pek az bir kesim vardı. Onlarda ya ortalığa koku saçanlardı, ya da gaz maskesi takarak yaşayanlardı. Bu kokuşmuşluk, toplumu baştan başa çürümeye itti. Mevcut vaziyetten, ortalığı kokuşturanlar dışında kimse memnun ve huzur içinde değildi.

Toplumumuzda ne kadar iyi bir gelişme yaratılmışsa onların hemen hemen hepsi yıkıldı, kırıldı, döküldü. İleriye yönelik, mevcut toplumla uyumluluk arzetmeyen tüm sanat ve edebiyat değerleri ayaklar altına alınarak, yaratıcıları tutuklandı. Yani ileriye doğru gidişin en küçük umutlarının yolları dahi teker teker tahrip edildi. Oluşan karanlık güçler, her an can almaya hazırdılar.

Bu dönem aydınların tepkilerini daha çok göstermeleri, yazarın ileriye yönelik daha çok yazması, çevirmenin daha çok çevirmesi, tüm sanatçıların verimlerini daha çok arttırması, kokuşma ve çürümeye yöneltilen topluma el uzatmalarının daha gerekli olduğu bir dönemdir.

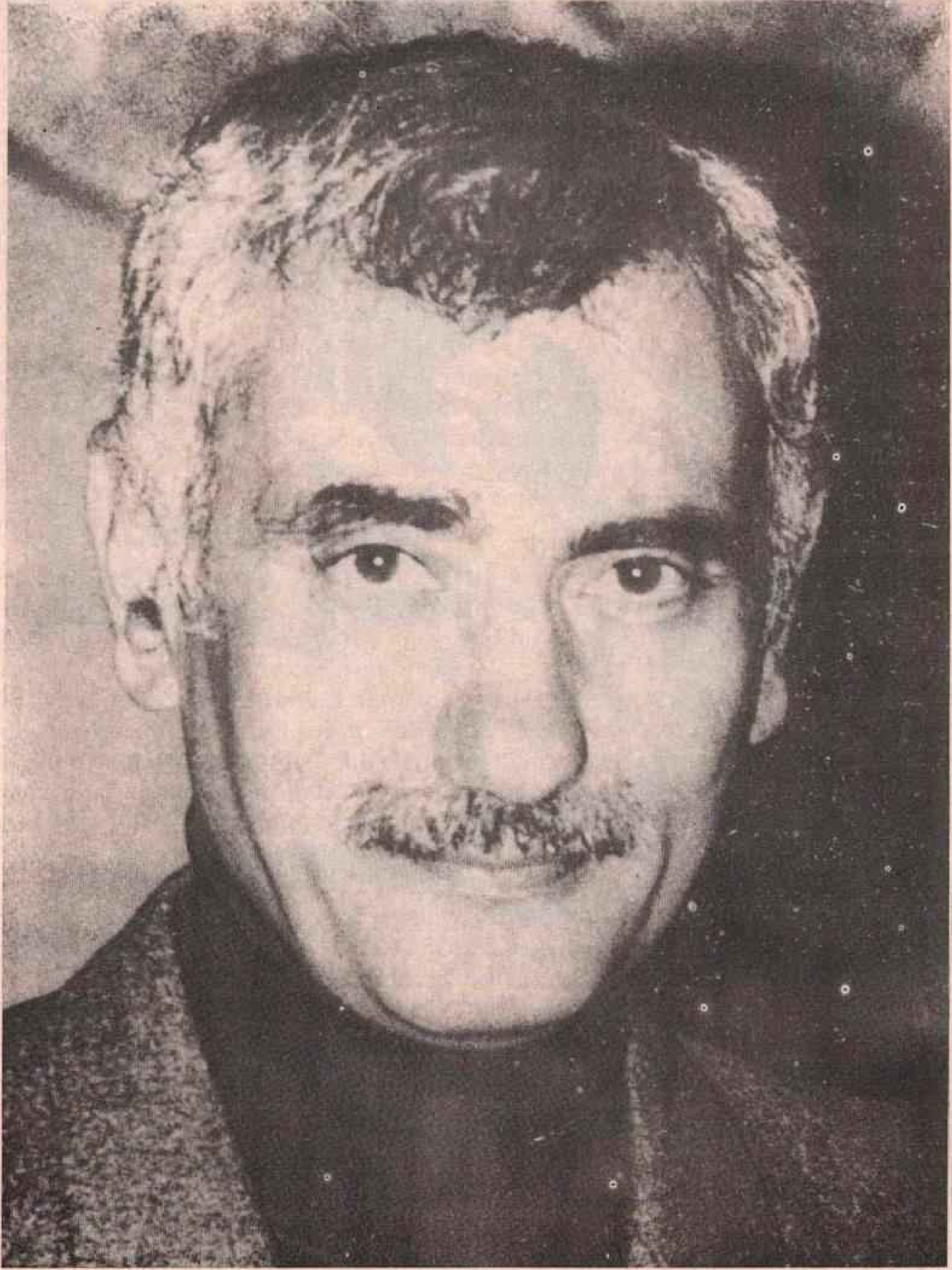
Mevcut sessizlik her kesitte, kin ve nefretin güçlü tohumlarıyla filizleniyor. Ölüler ormanında baş gösteren canlılık ortalığa çığlıklar saçıyor. □

"...Anacığım bu bayram kartını yüreğimdeki coşkuyla çiziyorum ve mutlu günleri demir parmaklıklardan sizlere gönderiyorum..."

Metris
12 Temmuz 82

BÜYÜK DEVRİMCİ SANATÇI *YILMAZ GÜNEY*'İ ANIYORUZ!

"Edebiyat'ta devrim nasıl büyük bir rol oynuyorsa, devrimci bir edebiyat da devrim için büyük roller oynayabilir. Oynamaktadır, oynamıştır da. Devrimci sanat ve edebiyat, devrimci mücadelenin hem etkileyen, hem de etkilenen ayrılmaz bir parçasıdır"

Yılmaz Güney

Yılmaz Güney ülkemiz aydınlarının onuru ve yüz akıdır. O; Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkının kayıtsız şartsız, samimi ve kararlı bir savunucusuydu. Ülkemiz gerçeğinde bu hakkın anlamının ezilen Kürt ulusunun ayrılıp, ayrı devlet kurma hakkından başka birşey olmadığını söylüyor, gözleri büyük Türk şövenizmiyle perdelenmiş olanlara karşı, bu gerçeği tutarlı bir şekilde haykırıyordu.

O; sömürü ve zulüm düzenini yıkmanın, her devrimin temel sorunu olan iktidarı ele geçirmenin, devrimci şiddet olmadan düşünülmeyeceği gerçeğini savunuyordu.

O; proletarya diktatörlüğü, proletarya iktidarı altında tüm sosyalizm dönemi boyunca devrimin devam ettirilerek sınıfsız topluma varma hedefini gösteriyordu.

Ve yine O; her türden emperyalizme, meyden okuyan, teslimiyete, dalkavukluğa, uşaklığa düşman olan, emekçi yığınlara güvenen, onlara dayanan, yiğit tutarlı bir devrimciydi.

O; Sanatı sınıflar üstü gören her türden anlayışa karşı, sanatı devrimci mücadelenin güçlü bir silahı olarak kavrayan, onu devrim mücadelesinin hizmetine sokan büyük devrimci bir sanatçıydı.

Yılmaz Güney her türden emperyalizme ve uşaklarına karşı devrimin silahıdır. Bu silahın önemini kavrıyor ve ölümünün 2. yıl dönümünde anısı önünde saygıyla eğiliyoruz. Dergimizin birinci sayısında onu anma vesilesiyle aşağıda aktardığımız bir makalesini okuyucularımıza sunarken Yılmaz Güney'in emekçi halkımızın mücadelesinde yaşıyacağını, yaşatacağımızı bir kez vurgulamak istiyoruz. □

"YOL" HALKIMIN SUSTURULAMAYAN SESİDİR*

Yılmaz Güney

Değerli arkadaşlar,
Değerli konuklar!...

Bu filmi sizlere sunmayı, filmden sonra da film üzerine konuşmayı çok isterdim. Ancak bilinen nedenlerden ötürü buna olanak bulamadım. Bilmenizi isterim ki, nerede olursam olayım, yüreğim halkımın kavgasına ve acısına kayıtsız kalmayan insanlara, halkımın

BİR AŞK MASALI

N.Behram
982 Basel

Bir kuş uçmuş bu dalda
Çiçekte sesi kalmış

Üç yıl geçmiş aradan
Çiçek birden sararmış

Bir kız almış çiçeği
Koklayıp yaralanmış

Kız koşup dala gelmiş
Dal onu ağırlamış

Beklerken kuşu dalda
Yüreği rüzgârlanmış

Kuş duyunca rüzgârı
Usulca havalanmış

Uçup dönmüş o dala
Çiçekler şarkılanmış

O günden beri dallar
Rüzgârla arkadaşmış

—Rüzgâr benim de arkadaşım

Not: *Bu şiir N. Behram'ın Ayışığı Yana Yana adlı son kitabından alınmıştır.*

kavgasını veren insanlara sıcaklıkla açıktır. Sizleri bu duygularla selamlıyorum.

"Yol" Türkiye—Kürdistan'ı bütün sorun ve boyutlarıyla anlatmıyor. Anlatamaz da. Ancak, halkımın savaşçısı olmaya kendisini adamış bir sanatçı olarak önümüzde duran görevlerin bilincindeyim. Sanatçı olarak devrim kavgasının sıradan bir eriyim.

Yolumuz uzun ve zor. Ancak aşılmaz değil...

Devrimci sanat devrimci süreci anlatan sanattır. Devrimci sanat, toplumsal, siyasal, kültürel değişimleri ve kavgayı hem tanık olarak anlatan, hem de onu etkileyen sanattır. Sadece tanık olarak izlemek ve yansıtmak yeterli değildir, aynı zamanda bu süreci etkileyen bir niteliği olmalıdır. Bu anlamda "Yol", Türkiye gerçeğinin hem tanığı, hem de onun değişimini etkileyen bir olgu olarak ele alındığında, devrimci bir görevi, işlevi yerine getirmektedir.

Devrimci mücadelenin hedefi siyasal iktidarın ele geçirilmesidir. Siyasal iktidar bir son değil, bir hedef değil, toplumsal devrimin ilk adımı kapı anahtarıdır. Yani, siyasal iktadarı ele geçirmeden, ikna için gerekli zoru ele geçirmeden toplumsal bir değişikliği yapmanın olanakları yoktur. Ancak, siyasal iktidarın ele geçirilmesi sürecinde, sorun yalnızca açık düşmanlar, yani, emperyalizm, işbirlikçi burjuvazi, faşizm ve onun kurumları değil, aynı zamanda, düşmanı yenmemizi engelleyen bütün gerici kurumlardır. Örf, adet ve gelenekler, yani feodal kalıntıların can verdiği herşey. Biz, esas olarak, devrimci mücadele içinde bile, feodal yanlarımızı yenebilmiş değiliz. Feodal yanlarımız günlük ilişkilerimizden, siyasal tutum ve örgütlenmelerimize kadar herşeyde kendini gösteriyor. Bunu yenmemiz gerekli. Ancak bu yeniş, biçimsel değil, özden olmalıdır. Biçimsel yenişler, ya da öyle görünmeler, aslında devrime değil, gericiliğe hizmet ediyor... Biçimsel anlamda feodal tutumu yenmektense, onu içten bir biçimde kullanmak ve değerlendirmek seçilmelidir.

"Yol", hem devletin örgütlenmiş baskısını, hem de, feodal gericiliğin kalıntılarının can verdiği baskıları anlatırken, önümüze savaşmamız gereken güçlerin bütününü koyuyor. Halkı devrimci savaşa hazırlamanın temel yolu, onu gerici alışkanlık, yargı ve anlayışlardan kurtarmayı emrediyor. Devrimci süreç buna yeterli değil. Ancak siyasal iktidarın işçi sınıfının önderliğindeki halkın eline geçmesi ilk adım olacaktır. Kadın erkek ilişkileri, sadece bir cinsiyet sorunu değil, sınıfsal bir sorundur. Her toplumsal yapı, kendine özgü bir biçimde kadın-erkek ilişkilerine hukuki, toplumsal ve ekonomik bir içerik kazandırır. Ve bu toplumsal yapı içindeki insanlar, kadın erkek ayrımı gözetmeden, soruna öncelikle ekonomik ve sosyal sistemin belirlediği açıdan bakarlar ister istemez. Benim için sorun, "Yol"da, sadece kadın sorunu değil, aynı zamanda erkekler sorunudur da. Çünkü ezilen sadece kadın değil, erkektir de. Ve asıl ezilen kadın değil erkektir. Bir erkeğin kadını ezmesi, ona baskı kurması, kendisinin baskı altında olmasının bir ifadesidir. Kadının kurtuluşu, sınıfın, ezilen sınıfın kurtuluşu ile mümkündür. Ezilen sınıf işçi sınıfıdır ve burada belirleyici güç erkeklerdedir. Erkeklerin belirleyici olduğu bir sınıfta, önce erkekler sonra kadınlar kurtulacaktır. Sorunu aydın şematizmi içinde ele almamalıyız. Kadının kurtuluşu, ezilen sınıfların kurtuluşuna bağlıdır.

"Yol", birçokları açısından ezilen kadınları anlatmaktadır. Oysa, ezen cinsiyet olarak görülen erkeğin de ezildiğini anlamak istememekte, ya da bu konuda kayıtsız kalmaktadır.

"Yol" Türkiye—Kürdistan üzerine bir tartışma ve eğilim yarattı gösterildiği yerlerde. Bu bir adımdır; geliştirilmeli ve derinleştirilmesi gereken bir adım. Her namuslu insanın bu gelişmeye katkıda bulunması insanlık görevidir. Hep birlikte haykırmak, insanlık suçu işleyenleri lanetlemek gerekir.

—Kahrolsun Askeri
Faşist Diktatörlük...

—"YOL" halkımın
susturulamayan sesidir...

—Selam... Bin Selam!... □

*"*Yol"un gösterime girmesi nedeniyle gönderilen mesaj.*

RUHİ SU'YU ANARKEN!

Haydar Doğan

Zulme meydan okuyan, eğilmeyen, coşkun akan bir su gibiydi yaşamı. Sevdalıydı halkına. Ezilenlerin sevincini sevinci, acısını acısı bellemişti. Öksüzlük, yoksulluk, acı, zulüm ile, Van'da 1912'de dünyaya gelişiyle birlikte tanışmıştı. Fakat, "Ne yapayım, kaderim böyle" dememiş, boyun eğme yolunu seçmemiş, sömürü ve zulme isyan edenlerle birlikte olmuştu.

Bu kavgada, zindan işkence, sürgünü yeterince yaşamıştı. Kötü ünlü 1951-1952 tevkifatında nasibini almış, İstanbul mapuslarının hücrelerine tıkılmıştı. İşkence, zindan onu, bildiği doğru yolda yürümekten alıkoymaya yetmez. Aksine kini daha bilenir, bilinci daha da ilerler. İçeride "herşeyin bittiği" düşüncesine kapılmaz. Sömürücü egemen güçlerin insanlık dışı uygulamaları onu uğraşından koparamaz. Vazgeçirmek için saz vermezler ona. Ruhi Su, pabuç bırakmaz, "çare yok" demez. Süpürge tahtalarından saz yapar, büyük bir kararlılık ve yaratıcılıkla meydan okumaya devam eder. Tutukluluğu 1957 yılına kadar sürer bundan sonra da sürgün dönemi başlar. Ama suyun akışı durur mu? Durmaz. Adını sakıncalılar listesine geçirirler, pasaport yasaklıları arasına girer. Anlıyacağınız RUHİ SU, pasaport yasağıyla 1981 yılı ile birlikte tanışmaz. 1950'lerden 1977'ye kadar onunla tanışıktı.

Peki suçu neydi? Bu gerçek Ruhi Su'nun ünlü bir eserinde de çarpıcı bir şekilde dile gelir.

İnsan olmak suçumuz
Hasan dağı insan olmak...

Yani "suçu", halkın yanında olmak, halka güvenmek, halkla beraber yürümekti. Oysa bu, en şerefli yolu seçmekti. Ruhi Su, baskı, zulüm ile dopdolu ama en yüce olan bu yolu seçti. Çilekeş halkımız vefakârdır, kadirbilendir! O bunu, Zincirlikuyu mezarlığında Ruhi Su'yu uğurlarken göstermedi mi? 12 Eylül'lerin tehditleri, olağanüstü önlemleri, baskılarını teperek, "RUHİ SU ÖLMEZ!" şiarını kararlıca haykırarak gösterdi. Ruhi Su ve onun gibilerini en çok bahtiyar edecek olan da bu değil mi? Kolay mı, halkın gönlünde taht kurmak? Ölümsüzleşmek! Bundan daha değerli bir şey yoktur. Halk için çalışmak, sırtını en güçlü kaya olan halka vermek ve gerektiğinde tereddütsüzce bu yolda ölümü kucaklayabilmek! İşte yaşamak budur. Ölümsüzler kervanında abideleşenlere kimler "öldü" diyebilir? Bunun için, Ruhi Su yaşıyor! Derken, dile getirdiğimiz yalın bir gerçektir. Yaşamı ve mücadelesiyle Ruhi Su, halkımızın gönlünde haklı olarak onurlu bir yere sahiptir.

Ruhi Su, türkülerinde, halkın çilekeşliğinin, başkaldırısının dile getirilmesinin sesiydi. Dadaloğlu, Karacaoğlan, Köroğlu, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal gibi halkımızın büyük değerlerini ileri bir yorum ve ustalıkla günümüze taşıyan Ruhi Su,

EZGİLİ YÜREK

Ruhi Su

23 Temmuz 77

Hangi taşı kaldırsam
Anamla babam
Hangi dala uzansam
Hısım akrabam
Ne güzel bir dünya bu
İyi ki geldim
Süt dolu bir torbayla
Şöylece çıkageldim
Kime elimi verdimse
Döndürüp yüzümü baktımsa
Kısmet kapıyı çaldı
Kör pınara su geldi
Ben şakıyıp durdukça öyle
Gülün kokusu geldi
Bebesi olmayana
Bunalıp da kalmışa
Acılarla yüklü
Dargın yüreklere
Yetiştim geldim
İyi ki geldim.

kendi alanında yaratıcılığın, çağdaşlığın güçlü bir sembolüydü.

Ruhi Su müzikte, türkülerinde, "yenilik" adına içeriği önemsemeyen, biçimciliği tek yanlı olarak abartan veya ona kul olan çizgilerle arasına ayrım çizgileri çekmesini bildi. O, bir avuç "seçkin"in bireysel duygularına, arzularına cevap veren bir yolda yürümedi. O'nun türküleri, hayata küskünlüğü, bıktırıcı yakınmaları, çaresizliği anlatan, "yeni moda" diye pofpoflanan, aslında toplumu uyuşturma, dikkatleri asıl meselelerden alıkoyarak saptırmanın aracı olan, arabesk gibi çürümüşlüğün, yozluğun sesi değildi.

Ruhi Su'nun türküleri, halkın yabancı, idalizmden rengini alan, sahte, uyutma araçları değildi. Halkın bağrındaki büyük devrimci potansiyelin insiyatifin, dehanın, yaratıcı bir şekilde dile getirilmesiydi.

Ruhi Su, halkın toprağında filizlenen çiçekleri büyüttü. "Yenilik" adına halkımızın mirasına sırt dönmedi. Klasik diye dudak bükülen mirası bilimin günümüzde vardığı seviyenin yorumuyla yeniden yarattı. O'nun müziğinde, doğallık, güzelik, gerçekçilik kokuyordu, halkın yaşamı, kavgası yalın bir şekilde dile geliyordu.

AH BİZİM AMCAOĞLU...!

Dersimden Dilo

15 mayıs 86

—(Doktor) Sovyet uyuzu olmuşsun... dedi
Hastalara mahsus olan koltukta yarı çıplak bir vaziyette aniden doğruldum.
—Ne demek bu? diye yarı şaşkın, yarı sitemkar bozuk bir Almancayla,
—(Doktor) Basbayağı Sovyet uyuzu olmuşsun işte
Bir iki yutkunduktan sonra ayakkabılarıma doğru yöneldim, birini alıp ayağıma geçirdim, bağlarını bağlarken şüphe ile
—Tehlikeli midir...??
—Oldukça... Bunun ilk belirtileri kafada başlar eğer önlem alınmazsa, kollar ve bacakları kaplar, kaşınan, yerler zamanla yaraya çevirir, yara iltihap toplar ve koku yapar, etrafa yayılır, diye konuşmasını sürdürdü, neden sonra aklım başıma geldi de pantolonumu giymediğimi fark ettim, acele ayakkabılarımı çıkartırken, kafamda binbir düşünce biribiriyle dans ediyor. İçimden; "Allah kahretsin ulan başka çeşidi

O'nda türküler, sağlıklı bir içerikle iyi bir biçimin uygun bütünselliğini ifade ediyordu.

Ruhi Su'da bilimsel ve derin bir müzik bilgisi vardı. O'nda müzik, sürekli olarak daha da ilerledi. Şüphesiz onca deney ve tecrübeye rağmen eskinin seviyesinde kalmak ve eskiyi basit bir şekilde, varolan sınırları ve şekli içinde tekrar edip durmakla yetinilemezdi. Bu olsa olsa, ileriye gitmeye köstek olma, varolanla yetinme veya muhafazakârlık, tutuculuk olabilirdi. Bir bakıma buna, geri olana kuyruk olmakta diyebiliriz. Ruhi Su, eskinin klasik tekrarcısı olmadı, eskiye tapınmadı. Geçmişin mirasını, günümüze has bir yorumla yeniden yarattı. Hiç mübalağasız diyebiliriz ki, müzikte devrimci bir çığır açtı. Halkımızın müzikteki devrimci kültür mirasına sahip çıktı, ama onları eski kalıpları içinde hapsetmedi. Çağımıza uygun yeni yorum ve yeni araçlarla bu değerleri büyük bir duyarlılıkla geliştirdi. Geçmiş mirasa sahip çıkarken hiç bir zaman popülizme düşmedi, herşeyde olduğu gibi müzikte de ileri gidilmeliydi ve O, bunu başardı. Ruhi Su, tok sesi ve kendine has şivesiyle, halk türkülerini "eskimiş", "modası geçmiş" ve basite alınarak, alay edilen şeyler olmaktan çıkararak, sevilen, dilden dile söylenen değerler olarak yüceltmiştir.

Ruhi Su'nun ustalığı, O,nun yeniyi temsil eden düşüncelere açık olması ve müziği bunun ışığında ele almasından geliyordu. Geçmişin mirasını sevdirebilmesinin sırrı onları günümüzün yorumuyla yenide dile getirmesi ve bir bakıma yeniden yaratmasından kaynaklanıyordu. Kısacası Ruhi Su, günümüzün Köroğlu'su, Pir Sultan'ı, Yunus Emre'siydi!

O'na türkülerinden ötürü her zulmü reva görenlere O'nun cevabıyla karşılık vererek "RUHİ SULAR ÖLMEZ!" diyoruz.

"Bir düzen türkülerden korkmaya başladımı artık o düzeni kimse ayakta tutamaz."

yokmuydu da, bula bula bu çeşidine düştük, diye geçirdim. O sırada doktor içimden geçenleri anlamış gibi habire sayıyor
—Efendim sosyete uyuzu var, filanca uyuz, fişmanca uyuz
—Ne zaman çıktı bu uyuz doktor bey, şimdiye kadar ismini pek duymadıkda ...??
—Bu Sovyet uyuzunun kökleri çok gerilere uzanır, örneğin: Bindokuzyüz ellidörtlerde başlayan bir gelişme evresi dönemi oldu, fakat en belirgin dönemi, bindokuzyüz altmışsekizdir, yani tıpta böyle geçer, o yıllarda Çekoslavakya'da büyük bir yaygınlığı vardı...
—(Ben sözünü keserek) Doktor.. Herr Doktor Çekoslavakya nere, Almanya nere, olacak iş mi bu...?
—Radyoaktiv dedi, radyoaktiv hani şu Çernobil'deki patlayan Atom reöktörü...
—Ne alakası var bunun uyuzla??
—Var. Var, hem de çok yakın ilişkisi var. Bulutlar efendim. Bulutlar...
—Ne olmuş bulutlara? Yoksa bulutlarda mı uyuz oldu deyeceksiniz şimdi...??
—Bulutlarla gelen radyoaktiv ışınları yağmurla birlikte yere yağıyor ve bu çeşit çeşit...

"Gözlerim daldı birden, zihnim beni biraz geriye götürdü, atom reöktörünün patladığı günlere, Birden bizim amcaoğlu geldi aklıma, ah ulan amacaoğlu ah, alacağın olsun senin. Şimdi Amcaoğluyla ne alakası var bu işin diyenler olacak belki. Ahh... Ahhh'ki ne Ahh...

O gündü, reöktür patlamıştı Sovyetler'de, bütün gazete ve televizyonlar, yağmur altında dolaşmayın, sebze yemeyin, açık süt içmeyin, diye günün her saati haberlerde haykırıyordu. Ama gelde bizim amcaoğluna anlat... Gene yağmur yağdığı günlerdendi...
—Amcaoğlu dışarı çıkmasan iyi olur. Biliyorsun radyo, televizyon diyorki diyecek oldumdu...
—(Amcaoğlu beni tersliyerek) Sen sahiden inanıyormusun buna...?
—Niye inanmıyayım!!!
—Bunlar emperyalist propaganda, maksatları Sovyetleri karalama, anlamıyor musun zavallı. Ardından ceketini giydiği gibi dışarı yollanmıştı.

Hani, aklımı karıştırmadı da değil hani. O çıktıktan sonra bir düşüncedir aldı beni, olurya neden olmasın? Belki sahiden paropagandadır. Öyle ya... Aslında kendimi yarı yarıya ikna da etmiştim. Öyle tehlikeli bir durum varsa Sovyetler niye bir açıklama yapmıyordu?? Şüpheler içerisinde, bir taraftan da evde oturmanın verdiği bıkkınlıkla bende ceketi giydim, ama ne olur ne olmaz diyerek genede evdekilere; "evden dışarı çıkmak yasak" demeyide ihmal etmediydim. Doktorun sesiyle kendime geldim...
—Beni dinliyormusunuz?
—(Ben acele ile kendimi toplayarak) Tabi tabi, yalnız bir şey soracaktım, bu meret bulaşıcımıdır?
—Dikkat edilmezse evet.
—Nasıl yani?
—Kendinize iyi bakmak zorundasınız, tedbiri elden bırakmayın, dikkatli olun, kendinizi her gün temiz bir şekilde yıkayın.
—Yani şimdi Sovyet uyuzu olacak şey, bizim çocuklarada bulaşır mı diyorsunuz?
—Tabi tabi yalnız sizin çocuklar nasıldırlar?
—Nasıl olsunlar basbayağı çocuklardır.
—Hayır hayır onu demek istemiyorum, yani nasıl çocuklardır.
—(Pek anlamamakla birlikte) siyah saçlı, biri sekiz diğeri...
—(Dr. sözüme müdahele ederek) Onu sormuyorum, aklen nasıldırlar?
—Tımarhane kaçkını değiller herhalde, ne biçim soru bu.
—Hayır hayır onu demek istemiyorum, yani büyük sözü dinlerler mi, aklı başında

çocuklar mıdır?
—(Birazda kasılarak) Eh öyle yetiştiler, nede olsa ilgileniyoruz. Bizim çocuklarımız... Fakat ne ilgisi var bunun Sovyet uyuzuyla??
—Var efendim var, hemde çok yakın ilişkisi var
—(İyice afallayarak) Halla halla, peki öyle olunca bulaşmıyor mu yani, hani aklı başında olunca yani??
—Malesef malesef, bunu Tıp büyük bir araştırma sonucu bağımsız labaratuarlarda bizzat kanıtlamış bulunuyor
—(Hayretle irkildim) Nasıl yani?
—Şöyleki, bu hastalık Çekoslavakya'dan, Vietnam'a oradan Kamboçya'ya, Kuzey Yemen'e, şu anda da Afganistan'a büyük bir yayılma göstermiştir. Afganistan örneği ise güncel ve somut olması açısından göz açıcıdır.

''Aklım allak bullak oldu. Tanrım bana verecek hiç mi başka bir hastalık yoktu elinde, vere vere bu Sovyet uyuzunu mu verdin Türkiye'deki milli piyango bileti satan o sevimli, sempatik kızın hayali geçiyor gözlerimin önünden o tatlı kadife gibi sesi çınlıyor kulaklarımda, SİZE DE ÇIKABİLİR diyor ama bu sefer sesi beni ürkütüyor, elimde tek bir tesellim var o'da bu Sovyet uyuzu denilen merete yakalanan yalnız ben değilim, yani ben yalnız değilim.
—İşte Babrak Karmal'da Afganistan'da bu uyuza çok kötü bir şekilde yakalanmıştı...
—(Lafa girdim) O'da kimmiş..? Artist filan mı?
—(Doktor gülerek) Hayır devlet başkanı.
—(Ben merakla) Peki o nasıl kurtuldu?
—(Dr. Sakin bir ses tonu ile) O kurtulmadı, O şimdi komada!
—(Yerimden fırladım) NEE?? Bu Sovyet uyuzunun öldürücü etkiside mi var... Doktor bey lütfen söyleyin, benim durumun nasıl, bakın ben gerçekçi bir insanım, lütfen çekinmeden söyleyin, bende çok ilerlemiş mi...

''Gözlerim kararıyor, başım dolanıyor, ellerim titriyor, olduğum yere çöküyorum. Çökmekte ne kelime yıkılıyorum adeta.
—(Dr. Yanıma geliyor) Sizdeki o derece değil, boşuna üzüyorsunuz kendinizi, beni yanlış anladınız, lütfen sakin olun.

(Kendi kendime mırıldanıyorum) Ha evet... Evet, sakin evet, evet sakin olmalıyım, sahi o nasıl oluyordu öyle??? Allahım nasıl sakin olunuyordu, ah bir olabilsem, ah amcaoğlu ah... Doktorun yardımıyla tekrar oturuyorum, bacaklarım zangır zangır titriyor, sallanmasınlar diye ellerimle tutuyorum. Ne mümkün bu sefer bütün vücudum başlıyor sallanmaya, çekiyorum ellerimi dizlerimden, onlarda keyfine göre sallanıyor. Kendime çeki düzen vermeye çalışarak, Sakinim, sakinim diyorum ama sükünet nere bene nere. Demek bende çok ilerlemiş ki böyle oluyorum herhalde.
—(Dr. Yumuşak bir ses tonu ile) İlk önce nasıl farkettiniz.?
—(Ben titreyen dudaklarımdan zoraki çıkan bir sesle) Önce bir kaşıntı başlamıştı saçlarımın dibinde, sonra vücudumda ve ayak parmaklarımda başladı, sonrada...
—Amerikan kaşıntısı tabi...
—(Ben bezginlikle) O ne demek oluyor öyle??
—(Dr. Sükünetle) Gayet normal, bu gelişme zaten hep böyle oluyor. Amerikan kaşıntısına tepki, zayıf vücutları bu sefer, Sovyet uyuzuna götürüyor, çok dikkatli olmak gerekiyor halbuki...
—(Artık ben konuşmuyorum adeta hırlıyorum) Yaa. Yani doktor bu iki mikrop'ta bende var mı???
—Telaşa gerek yok, daha kötüsü olabilirdiniz genede şanslı sayılırsınız, bir çoklarına göre...
—(Ben umutla) Nasıl şanslı?
—Mesala siz şu anda Çernobil'de olabilirdiniz, yani radyoaktiv patlamanın olduğu

yerde, mesela Afganistan'da olabilirdiniz.
—(Ben zoraki) Daha neler doktor.
—Tabii Tabii. Mesela Grenada'da veya Libya'da, Honduras'ta..
—(Merakla) Oralarda da mı Sovyet uyuzu var?
—Hayır oralarda Amerikan kaşıntısı yoğun, ama Sovyet uyuzuda boş durmuyor...

Böyle Teselli Pes doğrusu pes, ben havlu atıyorum. Yeter doktor yeter, beni oralara kadar yollamana gerek yok, beni.. beni burda da buldu o meretler. Yeter artık. Utanmasam bağıra bağıra ağlayacağım hani... Ah ulan Amcaoğlu ah.. Yaktın beni, bitirdin. Reçete kağıdını cebime sokuşturuyor doktor, iki hafta sonra yine gel diyor. Elektirik şokuna tutulmuş gibi çıkıyorum doktordan, serin havanın etkisiyle biraz kendime geliyorum, sokaklar bomboş, hemen yolun kenarındaki çocuk parkına gözlerim takılıyor, in, cin top oynuyor adeta, kimsecikler yok. Halbuki her zaman çocukların şen, şakrak sesleri ile çınlardı buralar. Hele ki böyle güzel havaların zor bulunduğu bu ülkede, şimdi ise kimsecikler yok ortalıkta. Gerilere gidiyor düşüncelerim. Hiroşima'yı düşünüyorum, Nagazaki'yi, ilk atom bombasının düştüğü yerlerle kıyaslıyorum çocuksuz çocuk parkını. Büyük patron REGAN'ın silüeti inmiş çocuksuz, çocuk parkına, büyük patron çocuklarımızın, kül olmuş bedenlerinin üstünde, ortağı GORBAÇOV onu sallıyor. Eve zor varıyorum, zili çalıyorum uzun uzun, heyecanla benim hanım açıyor kapıyı.
—(Basıyor çığlığı) Eyvah diyor bu ne haldir?
—(Ben hemen içeri dalıyorum) Nerede o cibiliyetsiz.
—(Hanım telaşla) Kim... kim diyor arkamdan.
—(Avaz avaz bağırıyorum) Neredeysen çık çabuk... ses yok yatak odası, mutfak, salon, balkon yok yok.
—Nerede bu çocuk???
—Kim... kimi soruyorsun, neler oluyor, anlatsana.
—(Nefes nefese) Amcaoğlu tabii ki, nerede, nerede O??

Çöküyorum çaresiz, soluk, soluğa sandelyenin birine.
—Neler oluyor allahaşkına?
—Daha ne olsun hanım, ölüyorum, Sovyet uyuzu olmuşum, Amerikan kaşıntısı da cabası, anlıyacağın her türlü melanet var bende. Çocukları benim yanıma yaklaştırma, bari onlar kurtulsunlar.
—Bu ne biçim bir hastalık, böyle hastalık mı olur?

Başladım bindozyüz ellidörtlerden, altmış sekizlerden, Çekoslavakya, Afganistan Sovyet uyuzu, sürdürdüm, Grenada, Libya, Nikaragua, Amerikan kaşıntısı...
—Çaresi yok muymuş peki?
—Araştırmalar devam ediyormuş, tıp bu, doktar bana da fazla bir şey söylemedi, ama ben biliyorum çaresini.
—(Ne yapacaksın dedi sesi titremekli) Ne yapabiliriz ki?
—Biz bunların kökünü kazımassak, bunlar bizim kökümüzü kazıyacaklar. Daha şimdi yolda gelirken gördüm, hem de çocuk parkındaydılar.
—Kimler??
—Kim olacak bütün insan kasapları, Regan salıncağa binmişti. Ortağı Gorbaçov onu sallıyor, Kohl zurna çalıyor. Mitterrand davul, Demir Leydi de ortada kıvırıyor. Servisleri de Evrenle-Jaruzelski yapıyordu...
—Hele Regan'ın elini Gorbaçov'a uzatıpta "zeytin gözlüm uzaklarda işin ne" diye bir seranatı vardı sorma...
Hanım;
—İyisin ya, dedi telaşla.
—İyiyim iyiyim ama amcaoğlunu bir bulursam daha iyi olacağım!
—AAAH AMCAOĞLU AH □

DAĞLARIN AYDINLIĞINDA

Gülay

Dağların sessiz aydınlığında
Gelincikler öksüzce başını uzattı
topraktan.
Ve boynu bükük yürüdüler
Sessizliğin ardından.
Boynu bükük sarılarak yürüdüler
Dingindiler diktiler
Ve destan gibiydiler.
Ve gözü yaşlı selam
Hem kanlı selam yolladılar
Gökyüzünde kuşlara.
Kuşlar kanat çırptı
Kuşlar pır pır uçtu dağlarda
Dağlarda kuşlar ses verdi sessizliğe.
Ve ucu kanlı selam
Gözü yaşlı selam
İlettiler toprağın altına
Toprak önce bir sallandı
Önce bir canlandı toprak
Sonra kabardı köpürdü
Köpürdükçe dallandı dellendi
Toprak durmuyor
Durmuyor toprak.
Dağlar ayaklandı
Dağlar haşmetinden kükredi
Kükredikçe titredi karartılar
Ve güneş kolunu uzatıp
Bulutların ardından
Şöyle bir itti karartıları
Ve sonra,
Ve sonra
Gelincikler halka olup
Güneşe türkü söylediler.
Toprağa dağlara türkü söylediler.
Türkü söyleyip sevda biçtiler.

[illegible]